

TEEMME HYVÄÄ TYÖTÄ, VAI TEEMMEKÖ?

Sijaishuollon laatukriteerien toteutuminen lastenkodin arjessa
työntekijöiden kokemana

Sosionomi YAMK opinnäytetyö
Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutus
2024
Eva-Stina Haalijoki

Koulutuksen nimi Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutus

Tiivistelmä

Tekijä Eva-Stina Haalijoki

Vuosi 2024

Työn nimi Teemme hyvää työtä, vai teemmekö? Sijaishuollon laatuksiteerien toteutuminen lastenkodin arjessa työntekijöiden kokemana

Ohjaaja Virpi Maijala

Kodin ulkopuolelle sijoitettuna asui Suomessa vuonna 2021 yhteensä 17582 alle 18-vuotiasta lasta. Nämä lapset on voitu sijoittaa kiireellisesti, avohuollon tukitoimena tai heidät on voitu ottaa huostaan. Suomen ensimmäinen lastensuojelun laatusuositus on annettu vuonna 2014. Sen laativat silloin yhteistyössä Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto. Laatusuositus päivitettiin vuonna 2019 ja tässä huomioitiin lapsiperhepalvelujen muutosohjelmassa tehty lastensuojelun yhteiskehittämistyö. Olennaisia muutoksia aiempaan laatusuositukseen olivat sijaishuollon laatuksiteerien ja valvonnan osa-alueiden lisääminen. Sijaishuollon laatuksiteerit luovat perustan laadukkaalle ja yksilölliselle sijaishuollolle. Laatuksiteerejä on yhteensä 12 ja ne on jaettu eri osa-alueisiin: sijaishuoltomuodon ja paikan valinta, lapsen tulo sijaishuoltopaikkaan, lapsen arki sijaishuoltopaikassa, sijaishuollosta pois siirtyminen, sijaishuollon päättyminen ja sijaishuollon suunnitelmallisuutta ja dokumentointia koskeva kriteeri. Tässä tutkimuksessa keskityttiin tutkimaan lasten arkeen sijaishuoltopaikassa liittyviä laatuksiteerejä yksikön työntekijöiden näkökulmasta käsin.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, tutkimusmenetelminä käytettiin sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia menetelmiä. Tutkimuksen tarkoitus oli tuottaa tietoa tilaajalle heidän toimintansa laadun arvioimiseksi ja sen myötä toimintansa kehittämiseksi.

Tutkimuskysymykseni olivat: Millaista arki on sijaishuoltopaikassa työntekijän kokemana? Millaisena sijaishuollon laatu näyttäätyy työntekijän kokemana? Millaisena näyttäätyy yhteistyö lapsen biologisen perheen ja muiden läheisten kanssa sijaishuollon aikana työntekijän kokemana? Tutkimuskysymykset pohjautuivat sijaishuollon laatuksiteereihin. Tutkimus toteutettiin Webropol-kyselynä sijaishuoltoyksikön työntekijöille.

Tutkimus osoittaa, että työntekijöiden kokemana lapsen arkeen liittyvät laatuksiteerit näyttävät toteutuvan pääosin kiitettävästi. Vaikka tutkimuksen kokonaistuloksissa arviot nousivat hyville lukemille, esille saatiin kuitenkin muutamia asioita, joissa yksiköllä olisi parannettavaa.

Avainsanat: lastensuojelu, sijaishuolto, sijaishuollon laatuksiteerit

Name of Degree Programme Management and development of the social and health sector

Abstract

Author Eva-Stina Haalijoki

Year 2024

Subject We are doing a good job, or are we? The implementation of the quality criteria of substitute care in the daily life of a children's home, as experienced by the employees

Supervisors Virpi Maijala

In 2021, a total of 17582 children aged under 18 were living outside their homes in Finland. These children have been placed in substitute care either as urgent placement as a support measure in open care or taken into care. Finland's first quality recommendation on child protection was adopted in 2014. It was established by the Ministry of Social Affairs and Health and the Association of Finnish Local and Regional Authorities. The quality guideline was updated in 2019, considering the child protection co-creation work done in the Child Family Services Transformation Programme. Significant changes to the previous quality recommendation were the addition of quality criteria and areas of supervision in substitute care. The quality criteria for substitute care provide the basis for high-quality and personalized care. There are 12 quality criteria in total, divided into different areas: selection of the type and place of substitute care, the arrival of the child into substitute care, the child's daily life in substitute care, the transition out of substitute care, the termination of substitute care and the criteria on planning and documentation of substitute care. This study focused on the quality criteria related to the daily life of children in substitute care from the perspective of the employees in Institutional care in a children's home.

The study was conducted as a qualitative study, using both qualitative and quantitative methods, and aimed to provide the client with insights necessary for evaluating and improving their operational quality. The research questions were: What is everyday life like in substitutional as experienced by the employee? What is the quality of substitute care as experienced by the employee? What is the quality of cooperation with the child's biological family and other close relatives during the substitutional care placement as experienced by the worker? The research questions were based on the quality criteria for substitute care. The survey was conducted as a Webropol questionnaire for substitute care workers in institutional care.

The survey shows that the quality criteria relating to the child's daily life, as experienced by the staff, seem to be primarily met satisfactorily. Although the survey's overall results show good ratings, a few issues were identified for further improvement for the institutional care unit.

Keywords: child welfare, substitute care, quality criteria for substitute care

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön tausta	2
2.1	Lastensuojelu	2
2.2	Asiakkaana lastensuojelussa.....	6
2.3	Lastensuojelun sijaishuolto	8
2.4	Sijaishuollon laatukriteerit	12
2.5	Osallisuus.....	14
3	Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	15
4	Tutkimuksen toteutus	16
4.1	Kohdejoukon kuvaus.....	16
4.2	Aineiston keruu	17
4.3	Aineiston analyysi	18
5	Tutkimuksen tulokset.....	21
6	Pohdinta ja johtopäätökset.....	33
6.1	Tulosten tarkastelu.....	33
6.2	Tulosten eettisyys ja luotettavuus.....	35
6.3	Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet.....	37
	Lähteet.....	39

Liitteet

- Liite 1. Saatekirje
Liite 2. Kyselyn teemat

Kuvat

Kuva 1: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Lastensuojelu.

Kuva 2: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 2023:27. Lastensuojelun kokonaisuudistuksen valmistelu. Visiointivaiheen raportti 2023.

Kuva 3: Esimerkki aineiston analyysin etenemisestä

1 Johdanto

Lapsen oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen on vahvasti lainsäädännöllä turvattu. Lastensuojelusta säädetään lastensuojelulaissa ja lapsen oikeuksista Suomen perustuslaissa. Suomi on sitoutunut Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen noudattamiseen, joissa lapsen etu asetetaan ensisijaiseen asemaan. Lastensuojelun päämääränä on taata jokaiselle lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (STM 2023)

Lastensuojelulla on historiassa pitkät juuret, jotka yltävät aina 1800-luvulle saakka. Lastensuojelun laitostyöstä tiedetään sen olleen silloin lähinnä orvoksi jääneiden ja kerjäävien lasten yhteen kokoamista laitokseen, jossa arkityön pääpaino oli huollon, hoidon ja kasvatuksen järjestämisessä. Fyysisten perustarpeiden tyydyttäminen oli siis ensisijaista, mutta oli myös uskonnollisuutta, työhön opettamista ja kurinpitoa. Vasta 1950-luvulta lähtien voidaan nähdä merkkejä laitousyhteisön löytymisestä. Samoihin aikoihin Suomen koulukotikomitea linjasi näkemyksen, että sopeutumattomille yksilöille ulkonainen järjestys näyttäisi lisäävän turvallisuuden tunnetta, jonka puolestaan ymmärrettiin lisäävän myönteistä kehitystä. Näistä keskeisinä toimintoina mainittiin kotiaskareet, harrastelut, koulunkäynti, työtoiminta ja järjestetty vapaa-ajan toiminta. Jo 50-luvulla linjatut näkemykset ulkoisen järjestyksen myönteisestä vaikutuksesta lapsen kehitykseen pätee osittain vielä tänä päivänäkin. Turvallinen, ennakoitava ja säännöllinen arki on edelleen laitostyön keskiössä. (Väyrynen ym., 2015, s. 53–67)

Vuonna 2021 Suomessa kodin ulkopuolelle sijoitettuja alaikäisiä lapsia ja nuoria oli yhteensä 17582 kun vuonna 2016 vastaava luku oli 16294. Suunta on ollut nousujohteinen. Kiireellisten sijoitusten määrä on prosentuaalisesti kasvanut myös tuntuvasti vuodesta 2016 vuoteen 2021 nousun ollessa 21,6 % (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023:27). Suomen ensimmäinen lastensuojelun laatusuositus on annettu vuonna 2014. Sen laativat silloin yhteistyössä Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto. Laatusuositus päivitettiin vuonna 2019 ja tässä huomioitiin lapsiperhepalvelujen muutosohjelmassa tehty lastensuojelun yhteiskehittämistyö. Olennaisia muutoksia aiempaan laatusuositukseen olivat sijaishuollon laatuksiteerien ja valvonnan osa-alueiden lisääminen. (Sijaishuollon laatuksiteerit, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2019)

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää miten sijaishuollon laatukriteerit liittyen lapsen arkeen sijaishuoltopaikassa toteutuvat tutkimuksessa mukana olevassa lastenkodissa työntekijöiden kokemana. Tutkimuksen tuloksia on tarkoitus hyödyntää yksikön toiminnan kehittämisessä.

2 Opinnäytetyön tausta

Opinnäytetyön teoreettinen tietoperusta rakentuu opinnäytetyössä käytettyjen keskeisten käsitteiden määrittelyyn. Lastensuojelu, sijaishuolto ja sijaishuollon laatu ovat tämän opinnäytetyön keskeiset käsitteet.

2.1 Lastensuojelu

Suomessa lastensuojelun lainsäädännön valmistelusta sekä yleisestä ohjauksesta vastaa Sosiaali- ja terveysministeriö. Hyvinvointialueet ovat vastuussa lastensuojelupalvelujen järjestämisestä. Hyvinvointialueet voivat tuottaa palvelun itse tai hankkia ostopalveluna. Jos hyvinvointialue ostaa palvelut muualta, sen on valvottava palveluntuottajien toimintaa. (STM 2023)

Lastensuojelutyöllä on laajamittaiset yhteiskunnalliset vaikutukset, vaikka työskentely tapahtuukin pitkälti yksilötasolla. Lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuuden selvittäminen on vaikeaa, koska mittaamiselle ei aina nähdä olevan tarvetta ja myös mittaamiseen soveltuvat työkalut ja välineet puuttuvat. Lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuuden osoittamisen haastetta lisää se tosiasia, että pitkittäistutkimusta sijaishuollon tai ylipäätään lastensuojelupalvelujen vaikuttavuudesta on vain vähän saatavilla kansallisella ja alueellisella tasolla. (Kananoja & Ruuskanen, 2019, s. 61; Paasio s. 412–415.)

Lastensuojelupalveluissa työskennellään erilaisten asiakkaiden ja heidän ongelmiansa parissa ja usein työskentely voi kestää jopa vuosia. Lastensuojeluasiakkuudet ovat lisäksi varsin monimutkaisia kokonaisuuksia ja niihin kytkeytyy usein muitakin lapsi- terveys- ja perhepalveluja. Tämän takia lastensuojelutyön vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden osoittaminen on koettu vaikeaksi. (Flink & Aaltio, 2020, s. 11–12.)

Lastensuojelussa ensisijainen periaate ja sen tärkein tehtävä on lapsen etu ja sen toteutumisen turvaaminen. Se on otettava huomioon kaikkea lastensuojelun arviointia ja

toteutusta tehdessä. Lapsen etua ei voida yleisesti määritellä, vaan se on tehtävä yksilökohtaista harkintaa käyttäen, jossa huomioon otetaan lapsen ikä, sukupuoli, kulttuuristausta, uskonnollinen tausta, kieli, vanhempien olosuhteet ja vanhempien kyky vastata lapsen huolenpidosta ja hoidosta. Lapsen etua voidaan arvioida myös käänteisesti, eli mikä ei ainakaan ole hyväksi lapselle. Tällaisia asioita voivat olla esim. empatian, rakkauden tai vuorovaikutuksen puuttuminen tai sen kylmyys, huolenpidon puuttuminen tai sen laiminlyönti, lapsen fyysinen tai henkinen kaltoinkohtelu. (Räty, 2023, s. 13–16)

Lastensuojelun on edistettävä lapsen hyvinvointia ja suotuisaa kehitystä. Toimenpiteiden tarkoituksena on ehkäistä vahingollista käytöstä lapsen kasvuolosuhteissa, johtuu se sitten perheen kasvuolosuhteista tai lapsen omasta käyttäytymisestä. Lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti. On otettava huomioon ja tuettava lapsen lisäksi myös vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä. (Araneva, 2016, s. 173–174)

Sosiaaliviranomaisten toiminnassa noudatetaan suhteellisuuperiaatetta, joka tarkoittaa sitä, että käytettävät tukimuodot ja apu ovat aina oikeassa suhteessa siihen mihin halutaan vaikuttaa ja mitkä ovat työskentelyn tavoitteet. Periaatteena on se, että noudatetaan aina lievintä riittävän tehokasta puuttumista. Tämän takia avohuollon tukitoimien järjestäminen on aina ensisijainen vaihtoehto, ellei lapsen etu muuta edellytä. Kun lastensuojelun tarve todetaan, pitää avohuollon tukitoimia tarjota viivytyksettä. Avohuollon ensisijaisuus ei myöskään saa olla esteenä sijaishuollon järjestämiselle. Jos sijaishuoltoa lähdetään toteuttamaan liian myöhään, se ei välttämättä enää riitä korjaamaan kasvuolosuhteista lapsen kehitykselle aiheutuneita vaurioita. (Araneva, 2016, s. 178–179)

Yksi keskeisistä periaatteista on perheen jälleenyhdistäminen. Lapsen oikeuksien sopimuksen 25 artikla määrittää sen, että sijaishuollossa olevalla lapsella on ajoittain oikeus tarkistaa sijaishuoltonsa edellytysten olemassaolo. Lisäksi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee viran puolesta arvioida huostassa pidon jatkamisen edellytykset aina asiakassuunnitelman tarkistuksen yhteydessä tai kun se olosuhteiden merkittävien muutosten takia on tarpeellista. Perheen jälleenyhdistäminen voi tapahtua vain, jos se on lapsen edun mukaista. Sijaishuoltopaikan ja viranomaisten tehtävänä on työskennellä kohti tätä tavoitetta. (Araneva, 2016, s. 180–181)

Nykyinen lastensuojelulaki on säädetty 13.4.2007. ”Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.” (LsL 1§ viitattu 15.9.2023). Lastensuojelulaissa säädetään

lastensuojelun järjestämisestä, lapsen osallisuudesta, asiakkuuden alkamisesta, menettelysäännöksistä, avohuollosta, lapsen kiireellisestä sijoittamisesta, huostaanotosta, sijaishuollosta, sijaishuollon rajoituksista, jälkihuollosta, valvonnasta, muutoksenhausta sekä yksityiskohtaisesti kaikista lastensuojelun toimintakeinoista. (LsL, viitattu 15.9.2023)

Sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellaan parasta aikaa lastensuojelun lainsäädännön kokonaisuudistusta. Palvelujen kokonaisuudesta halutaan nykyistä selkeämpi ja vaikuttavampi. Konkreettiset lainsäädännön uudistukset tehdään vuodesta 2023 alkaen. Alla olevaan kuvaan on tiivistetty uudistuksen visio ja tavoitteet. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023)

Kuva 1: Sosiaali- ja terveysministeriö. Lastensuojelu.

Sosiaali- ja terveysministeriön lastensuojelun kokonaisuudistusta valmisteleavan visiointivaiheen raportin mukaan ainoastaan avohuollon asiakkuudet ovat laskeneet viime vuosina, kun taas lastensuojeluilmoitusten määrä on roimasti kasvanut viime vuosina kuten

alla olevasta kuvasta (kuva 2) nähdään. Lastensuojeluilmoituksia tehtiin 0–17-vuotiaista vuonna 2021 yhteensä 93705. Viiden edeltävän vuoden aikana lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut yhteensä 31,4 %. Vuonna 2021 0–17-vuotiaista vuoden aikana huostassa olleita on 11374. Kasvua viiden edeltävän vuoden aikana on ollut 7,5 %. Kodin ulkopuolelle sijoitettuja 0–17-vuotiaita on vuonna 2021 ollut 17582, jossa myös 7,9 % kasvua viiteen edelliseen vuoteen verrattuna. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023:27)

Kuva 2: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023:27. Lastensuojelun kokonaisuudistuksen valmistelu. Visiointivaiheen raportti 2023.

Taulukko 1. Lastensuojeluilmoitukset ja palvelujen asiakkaat 2016–2021.

Otsikko tähän!	2016	2017	2018	2019	2020	2021	muutos 2016–2021, %
0–17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus	71 338	78 569	81 240	85 746	87 233	93 705	31,4 %
Huostassa vuoden aikana olleet 0–17-vuotiaat	10 581	10 754	11 124	11 424	11 613	11 374	7,5 %
Kiireellisesti vuoden aikana sijoitettuna olleet 0–17-vuotiaat	3 533	4 071	4 289	4 454	4 599	4 297	21,6 %
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat	16 294	17 009	17 508	18 012	18 212	17 582	7,9 %
Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0–17-vuotiaat vuoden aikana	48 230	46 859	46 378	42 299	38 912	37 617	-22,0 %
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–24-vuotiaat	17 421	18 039	18 511	18 952	19 106	18 555	6,5 %
Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0–24-vuotiaat vuoden aikana	57 042	55 935	54 912	50 963	47 882	48 293	-15,3 %

2.2 Asiakkaana lastensuojelussa

Lastensuojeluasiakkuus alkaa heti, kun lapsen asia tulee vireille ja sen takia ryhdytään kiireellisiin lastensuojelutoimenpiteisiin. Lastensuojelun asiakkuus alkaa myös, kun lastensuojelun sosiaalityöntekijä katsoo asiakkuuden tarpeelliseksi palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia, jos ”lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä tai lapsi itse vaarantaa omalla käyttäytymisellään terveyttään tai kehitystään ja lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia (Araneva, 2016, s. 161)”. Lastensuojelun asiakkuus voi kuitenkin alkaa myös ennen palvelutarpeen arvion valmistumista, jos lapselle tai hänen perheelleen järjestetään lastensuojelun avohuollon palveluja tai lapsi joudutaan sijoittamaan kiireellisesti. (Araneva, 2016, s. 161)

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on laadittava asiakassuunnitelma. Kyse on viranomaisen asiakirjasta, jonka laatimisesta vastaa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Asiakassuunnitelman tarkoitus on arvioida lapsen ja hänen perheensä tilannetta kokonaisvaltaisesti ja niitä asioita ja olosuhteita, joihin sosiaalityön avulla pyritään vaikuttamaan. Asiakassuunnitelma on lapsen, perheen ja lastensuojelun ammattilaisen yhteinen suunnitelma, jonka tarkoituksena on turvata lapsen hyvinvointi ja tarjota tarvittava tuki ja apu. Suunnitelma laaditaan yleensä silloin, kun lastensuojeluasiakkuus alkaa ja sitä päivitetään säännöllisesti (Räty, 2023, s. 294–295). Suunnitelmaan kirjataan millaisia palveluja lapsi ja perhe tarvitsee ja missä ajassa tavoitteisiin pyritään. Jos laaditaan sijaishuollossa olevalle lapselle asiakassuunnitelma, tulee siihen kirjata sijaishuollon tarkoitus sekä tarvittavat palvelut sekä lapselle että vanhemmalle. Yhteydenpidosta ja sen toteuttamisesta sovitut asiat kirjataan ja perheen jälleenyhdistämiseksi laadittu suunnitelma ja tuki vanhemmille kirjataan myös. Lapsen ja perheen näkemykset ovat osa asiakassuunnitelmaa ja ne kirjataan siihen. Sosiaalityöntekijän tulee toimittaa asiakassuunnitelma viivytyksettä sijaishuoltoyksikköön, jotta sijaishuolto pystytään järjestämään ja sijaishuoltoyksikkö pystyy laatimaan lapselle hoito- ja kasvatussuunnitelman sen pohjalta. Asiakassuunnitelma annetaan tiedoksi myös lapselle itselleen sekä huoltajalle. Asiakassuunnitelma tulee tarkistaa aina tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa (Räty, 2023, s. 295, 300). Lastensuojelun asiakassuunnitelma on siis väline, joka auttaa koordinoimaan ja suunnittelemaan lapsen hyvinvointiin liittyvät toimenpiteet ja tuki. Suunnitelman avulla pyritään varmistamaan, että lapsi saa tarvitsemaansa apua ja että kaikki toimijat työskentelevät yhdessä lapsen parhaaksi. (Araneva, 2016, s. 245)

Lastensuojelussa avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia, jos muita toimenpiteitä ei vaadita lapsen/nuoren edun perusteella. Avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu (Räty, 2023, s. 380). Avohuollon tukimuotoja ovat mm. tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, taloudellinen tuki eri tilanteissa, lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, tehostettu perhetyö, koko perheen sijoitus perhe- tai laitoshoitoon (perhekuntoutus), lapsen sijoitus yksin tai muu lasta tai perhettä tukeva palvelu tai toiminta (Lsl 36§, viitattu 11.10.2023). Lastensuojelun avohuolto on palvelukokonaisuus, jonka avulla tuetaan ja edistetään lapsen kasvua ja kehitystä. Myös vanhempia tuetaan heidän haasteissaan vastata lapsen tarpeisiin. Kun lapsen oikeus turvalliseen ja virikkeelliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehittymiseen ja suojeluun ei toteudu tai on vaarassa jäädä toteutumatta, voidaan lasta ja perhettä tukea avohuollon keinoin. (Varsinais-Suomen Hyvinvointialue 2023, viitattu 9.10.2023)”

Jos lapsi on välittömässä vaarassa tai sijoitukselle on kiireellinen pakottava tarve, voidaan lapsi sijoittaa kiireellisesti. Kiireellinen sijoitus on luonteeltaan turvaamistoimenpide, jonka perusteena on päätöksentekohetkellä ja sitä ennen välittömästi vallinneet olosuhteet. Kiireellisen sijoituksen osalta täytyy täytyä samat Lastensuojelulain 40§:n mukaiset kriteerit kuin huostaanoton ja sijaishuollon järjestämisen suhteen. (Räty, 2023, s. 411). Kiireellinen sijoitus on välttämätön turvatoimi, jos tilanne on akuutti. Kiireellisellä sijoituksella voidaan turvata lapsen oikeus välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon. Lapsen kiireellinen sijoitus voi olla enintään 30 päivää kestävä, mutta sitä voidaan tarpeen vaatiessa jatkaa vielä toisella 30 päivällä. (Araneva, 2016, s. 273, 277)

Lapsen huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen on ryhdyttävä, jos lapsen huolenpidossa on puutteita tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Huostaanottoon on ryhdyttävä myös siinä tilanteessa, jos lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään esimerkiksi käyttämällä päihteitä tai tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikoksen tai muulla vastaavalla käyttäytymisellä. (LsL 40§, viitattu 11.10.2023).

Lastensuojelulaki määrittelee myös, että huostaanotto ja sijaishuollon järjestäminen tulevat kyseeseen vain, jos avohuollon tukitoimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi tai ne eivät olisi lapsen edun mukaisia. Sijaishuolto pitää myös arvioida olevan lapsen edun mukainen ratkaisu. (LsL 40§, viitattu 11.10.2023). Huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen ovat siis viimesijainen keino, jolla turvataan lapsen oikeus hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja tukeen, oikeuteen tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, turvalliseen

kasvuympäristöön ja erityiseen suojeluun. Huostaanotto on toistaiseksi voimassa oleva toimenpide. Huostassa pito on lopetettava, jos sille ei ole enää lastensuojelulain mukaista tarvetta. Huostassa pito päättyy, kun nuori täyttää 18 vuotta tai huostaanotto puretaan. (Araneva, 2016, s. 279–281)

Huostassapidon ja sijaishuollon jälkeen lapsella on oikeus jälkihuoltoon. Lapsen iällä tai huostaanoton kestolla ei ole merkitystä jälkihuoltovelvoitteen kannalta. Myös vähintään puoli vuotta kestäneen yhtäjaksoisen avohuollon sijoituksen jälkeen lapsella on oikeus jälkihuoltoon. Jälkihuollolla pyritään varmistamaan, että lapset/nuoret, jotka ovat olleet sijaishuollon asiakkaina, saavat tarvitsemansa tuen ja valmiudet sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuolto on luonteeltaan subjektiivinen oikeus ja sen tarvetta on ryhdyttävä arvioimaan hyvissä ajoin ennen sijaishuollon päättymistä. Nuorella on oikeus jälkihuoltoon 23 ikävuoteen asti. Aiemmin oikeus päättyi vasta 25 ikävuoteen, mutta 1.1.2024 alkaen lakia muutettiin ja ikäraja lasketaan puolen vuoden siirtymäajalla 23 ikävuoteen (Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote, viitattu 11.10.2023). Jälkihuollon järjestämisestä laaditaan jälkihuoltosuunnitelma, johon kirjataan erityisen tuen tai avun tarve sekä käytettävissä olevat palvelut ja tukitoimet. Jälkihuollon tukitoimena voidaan järjestää mitä tahansa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita. Itsenäisen asumisen tukeminen on olennainen osa jälkihuoltoa ja se tarkoittaa mm. asumisen ja toimeentulon turvaamista. (Räty, 2023, s. 878, 881)

2.3 Lastensuojelun sijaishuolto

Kun suunnitteilla on lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle, tulee eteen lapselle sopivan sijaishuoltopaikan löytäminen. Lapselle sopivan sijaishuoltopaikan valinnassa on kiinnitettävä huomiota huostaanoton perusteisiin, miksi lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle ja millaisia tarpeita lapsella on. Sisarussuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisen mahdollistaminen tulee myös ottaa huomioon sekä hoidon jatkuvuus. Lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta pitää myös mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon. Jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla, tulee kyseeseen laitossijoitus. (LsL 50§, viitattu 24.10.2023).

Sijaishuoltopaikkaa selvittäessä on arvioitava ensisijaisesti perhehoidon soveltuvuus lapselle. Sijaishuollon järjestäminen laitoshoidon on mahdollista esimerkiksi silloin, kun sijoituksen alkuvaiheessa tarvitaan lisää tietoa lapsen tarpeista ja huostaanoton perusteisiin vaikuttaneista syistä, joita ei pystyttäisi perhehoidossa selvittämään. Myös tilanteissa, joissa lapsen oma käyttäytyminen tai muu syy aiheuttaa tarpeen lastensuojelulain 11§:n mukaisten

rajoitustoimenpiteiden käytölle, on lapsi sijoitettava laitoshoidon, koska perhehoidossa rajoitustoimenpiteiden käyttäminen ei ole mahdollista. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tai nykyään yhä enenevässä määrin hyvinvointialueiden asiakasohjausyksiköt etsivät lapselle mahdollisimman hyvän sijaishuoltoapaikan. Arvioitava on sijaishuoltoapaikan sopivuus lapselle ja sosiaalityöntekijä on vastuussa siitä. Lapsen etu tulisi aina olla ensisijainen, eikä esimerkiksi tehty puitesopimukset tai halvin vaihtoehto (Araneva, 2016, s. 456-459). Rehellisyys puolin ja toisin ovat avainasemassa sijaishuoltoapaikan valinnassa. Sijoituspaikan aikuisille on kerrottava avoimesti niistä käyttäytymisen piirteistä, jotka voivat olla riskitekijöitä sijoitukselle. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä kokoaa yhteen lasta ja perhettä koskevat tiedot ja huolehtii, että sijaishuoltoapaikka saa kaiken tarvittavan tiedon lapsesta ja perheestä. (Sinkkonen, 2015, s. 152–153.)

Lapsen sijoittaminen on monimutkainen prosessi, joka voidaan nähdä eräänlaisena nelikenttänä. Tähän nelikenttään kuuluu lapsi, biologiset vanhemmat ja sisarukset, lastensuojelun sosiaalityöntekijät sekä sijoituspaikan aikuiset. Tämän nelikentän keskiössä pitää olla lapsen itse. Sijoituksen onnistumiseen vaikuttaa suuresti se, miten vanhemmat pystyvät hyväksymään lapsen sijoituksen ja sijaishuoltoapaikan. Iso merkitys on tietysti myös sillä, miten sijaishuoltoapaikan aikuiset pystyvät asennoitumaan ja ottamaan lapsen vastaan sijaishuoltoapaikkaan ja hoitamaan häntä siellä lapsen tarpeita vastaavalla tavalla (Sinkkonen, 2015, s. 148.). Sijaishuoltoapaikan valinnassa on huomioitava se, miten lapsi pystyy pitämään yhteyttä vanhempiansa ja muihin läheisiin ihmisiin. Ensisijaisen tärkeää on myös pyrkiä arvioimaan, pystyykö sijaishuoltoapaikka vastaamaan lapsen tarpeisiin. On huomioitava lapsen ikä ja yksilölliset tekijät, joita ovat koulunkäynti, harrastukset ja ympäristö, eli se, millaisia ja minkä ikäisiä muita lapsia sijaishuoltoapaikassa on (Räty, 2023, s. 599). Sijoitettavan lapsen tilanteesta on luotava kokonaiskuva, joka on usein työlästä. Tarvitaan tiedot mm. tehdyistä tutkimuksista, niiden tuloksista sekä hoitoyrityksistä. Erityisen tärkeää on kartoittaa lapsen psyykkistä tilaa ja kiintymyssuhteiden laatua. Lapsella on käytössään aikaisemmissa ihmissuhteissaan omaksumansa mallit ja niiden avulla hän toimii myös sijaishuoltoapaikassa. Niiden ymmärtäminen helpottaa uusien turvallisten kiintymyssuhteiden syntymisessä ja rakentamisessa. (Sinkkonen, 2015, s. 149.)

Sijoitettava lapsi ja hänen perheensä ovat usein olleet lastensuojelun asiakkaina jo pitkään, ja heitä on yritetty auttaa monin erilaisin avohuollon toimenpitein. Lapselle on yleensä tehty psykologisia ja psykiatrisia tutkimuksia, arvioita ja hoitosuosituksia. Sijaishuoltoapaikkaan siirrytään joskus myös suoraan lasten- tai nuorisopsykiatriselta osastolta. Vähintään puolella sijoitettavista lapsista on mielenterveyden ongelmia ja olisikin erityisen tärkeää ennen sijoittamista arvioida lapsen fyysinen ja psyykinen tila sekä mahdollinen hoidon tarve.

Mielenterveyden ongelmien kirjo on hyvin laaja. Ne voivat olla masentuneisuutta, uhmaa, itsetunto-ongelmia ja käytöshäiriöitä, kuten varastelua, karkailua, ilkeävaltaa tai omaisuuden tuhoamista. Myös levottomuus, oppimisvaikeudet ja impulsiivisuus ovat yleisiä (Sinkkonen, 2015, s.150–151.). Sijoituspaikan valintaan vaikuttavat nuoren yksilölliset tarpeet kuten ikä, käytös, mahdolliset neurologiset diagnoosit, päihde- ja mielenterveyden ongelmat, muu erityisen tuen tarve, terveydelliset syyt, koulunkäynti, läheissuhteet ja huostaanoton perusteet (Laakso, 2013, s. 64.). Se miten ja milloin sijoituksessa olevalle lapselle järjestetään esim. psykiatrista hoitoa, on mietittävä tarkoin. Juuri sijoitukseen tulleelle lapselle ei ole hyväksi osastotutkimukset, ellei siihen ole painavia perusteita. On tärkeää, että lapsi pystyy ensin asettumaan uuteen ympäristöönsä ja se vie yleensä useita kuukausia. Kun lapsi kokee olonsa riittävän turvalliseksi, on hänellä voimavaroja alkaa käsitellä ongelmiaan esim. terapeutin kanssa. (Sinkkonen, 2015, s.152.)

Lapsen omien vanhempien asennoitumisella ja toiminnalla on valtava merkitys sille, saako lapsi luvan asettua sijaishuoltoapaikkaan. Vahingollisin tilanne lapsen kannalta on se, että vanhemmilla ei ole motivaatiota tai voimia parantaa omaa tilannettaan esimerkiksi hoitoon tai kuntoutukseen hakeutumalla, samalla kun he estävät lastaan kiinnittymästä sijaishuoltoapaikkaan, esimerkiksi arvostelemalla jatkuvasti sijaishuoltoapaikan toimintaa ja antamalla lapsen ymmärtää, ettei lapsi kuulu sinne. Ihanteellinen tilanne on se, että vanhemmat antavat lapselleen luvan kiinnittyä sijaishuoltoapaikkaan ja tukevat sijoitusta (Sinkkonen, 2015, s. 154–155.). Huostaanotetun lapsen asiakassuunnitelmassa sovitaan lapsen ja vanhempien, sisarusten ja muiden lapselle läheisten ihmisten kanssa tapahtuvasta yhteydenpidosta. On tärkeää, että lapsen ja vanhempien välistä suhdetta ja yhteydenpitoa seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. (Araneva, 2016, s.327)

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rooli on merkittävä sijoituksen suunnittelussa ja sopivan sijaishuoltoapaikan löytymisessä. Tehtävä ei ole yksinkertainen, vaan erittäin vaativa. Joissakin kunnissa on käytössä oma sijaishuollon tiimi ja asiakasohjauksen työryhmä sosiaalityöntekijän tukena. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee kokonaisvaltaisen arvion lapsen tilanteesta ja tarpeista, joihin sijaishuollolla pyritään vastaamaan. Sijaishuoltoapaikkaa valitessa keskeistä on, miten kyseinen sijaishuollon palveluntuottaja pystyy vastaamaan lapsen tuen ja palvelujen tarpeisiin. Sijaishuollon palveluntuottajia ei useinkaan tunneta riittävästi sosiaalitoimissa ja siksi sopivan sijaishuoltoapaikan löytäminen voi olla paljon aikaa vievä prosessi. Voidaankin ajatella, että myös sijaishuoltoapaikalla on velvollisuus realistisesti arvioida kykyään vastata sijoitettavan lapsen tarpeisiin. Lapsen edun huomioiminen tulee olla tässäkin etusijalla. Sijaishuoltoyksikön tulee arvioida saamiensa esitietojen perusteella, kykeneekö se

tarjoamaan lapselle tämän tarvitsemaa hoitoa, kasvatusta ja huolenpitoa. Sijaishuoltoapaikan täytyy ottaa myös huomioon sijaishuoltoyksikön kokonaistilanne ja miten mahdollinen uusi lapsi vaikuttaa yksikön muihin lapsiin ja koko yksikön toimintaan (Lastensuojelun keskusliitto, 2016, s. 5, 32).

Laakson (2013) mukaan sijaishuoltoapaikan valinnan kriteereinä ovat pysyvyys ja lapsen yksilölliset tarpeet. Pysyvyydellä tarkoitetaan omien läheisten ihmissuhteiden, sijaishuoltoapaikan ja siellä työskentelevien aikuisten sekä nuoren arkeen liittyvien palvelujen pysyvyyttä. Erityisesti nuorten kohdalla tapahtuu sijoitusten katkeamisia ja sijaishuoltoapaikkojen muutoksia. Sijaishuoltoapaikkojen muutokset tai laitossijoituksen katkeaminen eivät automaattisesti tarkoita sitä, että sijaishuoltoapaikan valinta olisi epäonnistunut vaan nuoren elämässä ja sijaishuoltoapaikassa voi tapahtua sellaisia asioita, joiden vuoksi sijaishuoltoapaikka ei enää vastaa nuoren tarpeisiin. (Laakso, 2013, s. 21.)

Jokaisella sijoitukseen tulevalla lapsella on takanaan vähintään yksi katkos kiintymyssuhteissaan. Vain harva sijoitukseen tuleva lapsi on saanut varhaislapsuudessaan turvallista ja tyydyttävää vuorovaikutusta, jonka vuoksi hän tuo turvattoman kiintymyssuhdemallinsa mukanaan sijaishuoltoyksikköön. Tämä asettaa lasta hoitaville aikuisille suuria vaatimuksia, kun heidän tehtävänsä on tarjota lapselle korjaavia ja korvaavia kokemuksia. Siksi sijaishuoltoapaikan aikuisten on erittäin tärkeää omata riittävästi tietoa erilaisten kiintymyssuhteiden luonteesta ja erityispiirteistä. (Sinkkonen, 2015, s. 156.)

Kun lapsi sijoitetaan sijaishuoltoon, rajoittaa pelkästään tämä päätös merkittävästi lapselle kuuluvia perus- ja ihmisoikeuksia. Rajoitusten käytön on perustuttava täsmällisiin, tarkkarajaisiin ja laissa määriteltyihin edellytyksiin. Rajoitustoimenpiteiden osalta on lastensuojelulaissa tiukat säännökset, jotka määrittelevät mm. sen miten niitä käytetään ja miten ne kirjataan. Rajoitustoimenpiteiden käytön tarkoitus on turvata se, ettei lapsi vaaranna omaa tai toisen henkeä, terveyttä tai turvallisuutta tai vahingoita omaisuutta. (Saastamoinen, 2018, s. 3)

Rajoitustoimenpiteet täytyy toteuttaa mahdollisimman turvallisesti ja lapsen ihmisarvoa kunnioittaen. Rajoitustoimenpiteille on laissa määritelty sekä yleisiä että erityisiä edellytyksiä ja niiden käytön edellytyksenä on, että jokainen edellytys täyttyy. Rajoituksista säädetään Lastensuojelulain 11 luvussa. Rajoitustoimenpiteitä ovat: Yhteydenpidon rajoittaminen, Aineiden ja esineiden haltuunotto, Henkilöntarkastus, Henkilön katsastus, Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen, Kiinnipitäminen,

Liikkumisvapauden rajoittaminen, Eristäminen ja Erityinen huolenpito. (Saastamoinen, 2018, s. 8)

2.4 Sijaishuollon laatukriteerit

Suomen ensimmäinen lastensuojelun laatusuositus on annettu vuonna 2014. Sen laativat silloin yhteistyössä Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto. Laatusuositus päivitettiin vuonna 2019 ja tässä huomioitiin lapsiperhepalvelujen muutosohjelmassa tehty lastensuojelun yhteiskehittämistyö. Olennaisia muutoksia aiempaan laatusuositukseen olivat sijaishuollon laatukriteerit ja valvonta. (Sijaishuollon laatukriteerit, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2019)

Nykyisen lastensuojelun valvonnan pääpaino on erityisesti sijaishuollon valvonnassa. Vuoden 2023 alusta alkaen hyvinvointialueet ovat velvollisia valvomaan alueellaan toimivia lastensuojelupalveluita tuottavia yksiköitä. Lastensuojelulaissa säädetään erikseen sijaishuollon valvonnasta. ” Sijoittajahyvinvointialueen tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon tai laitoshuoltoon toteutuu tämän lain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoitushyvinvointialueen on 16 b §:n mukaisesti järjestettävä (LsL 79§, viitattu 14.12.2023)”. Aluehallintovirasto (AVI) myöntää toimiluvat ympärivuorokautista laitoshoidon tarjoaville yksiköille ja ennen toiminnan aloittamista suorittaa ennakkovalvontaa. Varsinaisen toiminnan aikaiselle valvonnalle ei kuitenkaan juuri löydy resursseja, ja valvonta kohdistuu pitkälti niihin yksiköihin, joiden toiminnasta on noussut esiin huolta (Rousu, 2018, s. 59). Sijoittajahyvinvointialueilla on myös omat valvontatehtävänsä. Sijoittajahyvinvointialue vastaa siitä, että lapsi saa tarpeisiinsa vastaavan sijaishuoltopaikan, jossa lapsi saa lastensuojelulaissa tarkoitetun lapsen edun mukaisen hoidon ja huolenpidon ja lisäksi varmistaa sen, että lapsi saa sijoituksensa aikana kaikki tarvitsemansa tukitoimet ja palvelut. Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on vastuu lapsen edun turvaamisesta ja valvonnasta. (Räty, 2023, s. 904–905)

Sijaishuollon laatukriteerit ovat siis osa lastensuojelun laatukriteeristöä. Kriteerit luovat perustan laadukkaalle ja yksilölliselle sijaishuollolle. Kaikille toimijoille on siinä laadittu omat tehtävänsä niin kunnan sosiaaliviranomaisille kuin palveluntuottajille eri sijaishuollon muodoissa. Laatukriteerejä on yhteensä 12 ja ne on jaettu eri osa-alueisiin: sijaishuoltomuodon ja -paikan valinta, lapsen tulo sijaishuoltopaikkaan, lapsen arki sijaishuoltopaikassa, sijaishuollosta pois siirtyminen, sijaishuollon päättyminen ja sijaishuollon suunnitelmallisuutta ja dokumentointia koskeva kriteeri. (Sijaishuollon laatukriteerit, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2019)

Sijaishuoltopaikan valinta on laatukriteeristön ensimmäinen osa-alue. Lapsen tulee saada sijaishuoltopaikka, joka on hänen etunsa mukainen ja vastaa hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa. Lapsen sisarukset pitäisi sijoittaa samaan paikkaan, ellei se ole lasten edun vastaista. (Sijaishuollon laatukriteerit, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019)

Lapsen tulo sijaishuoltopaikkaan on toinen osa-alue. Lapsen tai nuoren tulee kokea muutto sijaishuoltopaikkaan turvallisena ja ennakoitavana. Tärkeää on myös se, että lapsi kokee itsensä tervetulleeksi paikkaan. (Sijaishuollon laatukriteerit, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019)

Kolmas osa-alue käsittää lapsen arjen sijaishuoltopaikassa. Sijaishuoltopaikan tulee olla lapselle turvallinen kasvuympäristö, jossa lapsi kokee olonsa turvalliseksi. Lapsen tulee saada tukea kasvuunsa ja kehitykseensä. Lasta arvostava ja kannustava ilmapiiri on tärkeää. Lapsella on oltava mahdollisuus osallistua omaa elämäänsä, sijaishuoltopaikan arkea sekä omaa asiakkuuttaan koskevaan päätöksentekoon. Sijoituksesta huolimatta, lapsen tulee saada kokea edelleen kuuluvansa lapsuuden ja nuoruuden yhteisöihin myös sijaishuoltopaikan ulkopuolella sekä pitää yhteyttä hänelle läheisiin ihmisiin. Näissä lasta tuetaan. Lapselle on tärkeää saada kokea, että hänen läheisiään arvostetaan ja kunnioitetaan. Lapselle pitää kertoa hänen oikeuksistaan ja oikeusturvakeinoista. Sijaishuoltopaikassa kunnioitetaan myös lapsen itsemääräämisoikeutta. Varhaiskasvatuksen, opetuksen, terveydenhuollon sekä muut perus- ja erityistason palvelut on turvattava lapselle. (Sijaishuollon laatukriteerit, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019)

Neljäs ja viides osa-alue liittyy sijaishuollosta pois muuttamiseen ja sijaishuollon päättymiseen. Kun sijaishuolto aikanaan päättyy, sijaishuoltopaikasta pois siirtymiseen tulee valmistautua huolella. Lapsen kuuluu saada kokemus, että sijaishuoltopaikasta pois muuttaminen on turvallista ja ennakoitavaa. Sijaishuolto voi päättyä perheen jälleenyhdistämiseen, jälkihuoltoon itsenäistymisvaiheessa tai toiseen sijaishuoltopaikkaan siirryttäessä. Itsenäistyvän nuoren on saatava tarvitsemansa tuki ja palvelut myös jälkihuollossa. (Sijaishuollon laatukriteerit, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019)

Viimeinen kriteeri määrittää sijaishuollon suunnitelmallisuutta ja dokumentointia. Lapselle tulee tulla kokemus, että hänen sijoituksensa, sen seuranta ja dokumentointi on suunnitelmallista ja häntä varten tehtyä. (Sijaishuollon laatukriteerit, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019)

2.5 Osallisuus

Lapsen osallisuudesta lastensuojelussa määrittää Lastensuojelulain 417/2007 20§. Lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden lapsen toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja huomioitava. Lapsen mielipiteen ja toivomuksen selvittäminen on tehtävä hyvin hienovaraisesti. Siitä ei saa aiheutua haittaa lapselle eikä hänelle läheisiin ihmissuhteisiin. (LsL, viitattu 15.9.2023)

Sanotaan, että jokainen ihminen on oman elämänsä paras asiantuntija. Vaikka samoissa olosuhteissa elää useampi ihminen, jokaisen kokemus voi silti olla hyvin erilainen riippuen hänen omasta taustastaan, historiastaan ja kokemuksistaan. Kokemustietoa ja osallisuutta koskeva keskustelu käy monessa paikassa vilkkaana ja kehittämistyötä sen saralla on viime vuosina alettu tehdä kiihtyvällä tahdilla. Kokemusasiantuntijuutta on alettu hyödyntää myös lastensuojelun kentällä, esimerkiksi SOS-lapsikylällä on käytössä Kehittäjänuoret. (SOS-Lapsikylä, viitattu 13.11.2023)

Toisen ulkopuolelta määrittelemä totuus ei tavoita ihmistä tunne tasolla, siksi muutokseen osallistuminen tai oivallukset itsestä eivät juurikaan ole tällöin mahdollisia. Lastensuojelu on pitkälti asiantuntijatyötä, jossa tehdään etukäteen hypoteeseja ongelmien ratkaisemiseksi. Tehdyt hypoteesit ohjaavat työskentelyä ja vuorovaikutusta asiakkaan ja asiantuntijan välillä. Hypoteesit ovat siis etukäteen tietämistä, mikä sulkee pois usein asiakkaan oman kokemuksen ja merkityksen asialle. Ammatillisen työntekijän olisi hyvä luopua omasta tietäjän roolistaan ja antaa asiakkaalle mahdollisuus osallisuuteen. Hyvä empaattinen ja vastavuoroinen ihmissuhde on terapeuttinen. Terapeuttinen vuorovaikutus on kohtaamisen tila, jossa ihmisen on mahdollista muokata käsityksiään ja tapaansa olla. (Lamberg, 2018, s. 89, 91,102)

Lastensuojelupalveluiden kentällä usein todellisuudessa asiakas ei ole konkreettisesti osallisena häntä koskevissa asioissa, vaan asiakas on toimenpiteiden kohteina, vaikka asiakkaiden osallistuminen on edelleen yksi ajankohtainen sosiaalipoliittinen tavoite. Asiakkaiden osallistumista palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen korostetaan myös sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä. (Niskala & Kostamo-Pääkkö & Ojaniemi, 2015, s. 131, 133). Lapsi on syytä ottaa mukaan silloin, kun suunnitellaan, kehitetään, toteutetaan ja arvioidaan lapsille suunnattuja tai lasten elämään vaikuttavia palveluita. Aikuisten tehtävä on huolehtia siitä, että lapsilla on mahdollisuudet osallistumiseen. (Rönkkö, 2017, s. 29)

Kun lapsi kokee tulleen kuulluksi, saa hän kokemuksen siitä, että hänen ajatuksillaan ja mielipiteillään on väliä. Lapsi saa kokemuksen, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa asioihin. Tämän pohjalta syntyneet suunnitelmat ja päätökset voi kokea omiksi, mikä vaikuttaa voimaannuttavasti lapsen elämään. Olennaista lastensuojelussa on tunnistaa kohtaaminen osallisuuden tärkeimmäksi ehdoksi. Lapsi ei saa jäädä osattomaksi tarvitsemastaan huolenpidosta ja suojelusta. Osallisuus huolenpitoon ja suojeluun tulee toteuttaa lapsen omaa osallisuutta kunnioittaen. (Rönkkö, 2017, s. 26)

Lastensuojelulaitosten on laadittava yleinen hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma laaditaan ja tarkistetaan vuosittain yhdessä lastensuojelulaitokseen sijoitettujen lasten kanssa. Tavoite on osallistaa sijaishuoltopaikassa olevia lapsia sekä henkilökuntaa sen avulla arjen suunnitteluun, jolloin laaditut säännöt ja käytänteet tulevat paremmin hyväksytyiksi. (Räty, 2023, s. 725–727)

3 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoitus on tuottaa tietoa siitä, millaisena lasten arki ja sijaishuollon laatukriteerit lasten arjesta näyttäytyvät sijaishuoltoyksikössä työntekijöiden kokemana.

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa tilaajalle heidän osaamisensa ja toimintansa kehittämiseksi.

Tutkimuskysymykset ovat:

- Millaista lasten arki on sijaishuoltopaikassa työntekijän kokemana?
- Millaisena sijaishuollon laatu näyttäytyy työntekijän kokemana?
- Millaisena näyttäytyy yhteistyö lapsen biologisen perheen ja muiden läheisten kanssa sijaishuollon aikana työntekijän kokemana?

4 Tutkimuksen toteutus

Tämä tutkimus on toteutettu laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa esitetään tietoja esimerkkien avulla tai tehdään tyypittelyjä. Laadullinen tutkimus ei luo teoriaa. (Puusa & Juuti 2020, 56). Teorian merkitys on kuitenkin olennainen osa laadullista tutkimusta ja teoriaa tarvitaan välttämättä. Teorialla tarkoitetaan tutkimuksen teoreettista osuutta eli viitekehystä (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 23). Tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä toimii lastensuojelu, sijaishuolto ja sijaishuollon laatuksiteerit.

4.1 Kohdejoukon kuvaus

Opinnäytetyön tilaajana toimi Varsinais-Suomessa sijaitseva yksityinen lastenkoti. Lastenkoti on yksityinen palveluntuottaja, jonka omistuspohjana toimii säätiö. Lastenkodin nimeä ei tässä opinnäytetyössä maininta.

Lastenkoti on 14-paikkainen kodikas yksikkö, joka on toiminut vuodesta 2011 lähtien. Lastenkodissa on kaksi samassa rakennuksessa toimivaa erillistä 7-paikkaista asuinyksikköä. Tämä lastenkoti on lastensuojelun sijaishuollon perustason yksikkö, jossa tuotetaan ympärivuorokautisen sijaishuollon lisäksi myös sijoituksen jälkeistä jälkihuoltopalvelua pois muuttaville nuorille. Asiakkaat voivat tulla ympäri Suomea, mutta suurin osa sijoitetuista lapsista tulee Varsinais-Suomesta tai lähialueilta. Yhteistyötä tehdään koko sijoituksessa olevan lapsen verkoston kanssa, johon kuuluu mm. lapsen biologinen perhe ja muut lapselle läheiset ihmiset, koulu, terveydenhuollon toimijat, terapeutit ja harrastusyhdistykset. Yksikössä asuu pääsääntöisesti pitkäaikaisesti sijoitettuja huostaanotettuja lapsia/nuoria, mutta joukossa on myös muutamia avohuollon tukitoimena sijoitettuja lapsia.

Yksikön vahvuutena on henkilöstöön ja koulutukseen panostaminen. Lastenkodissa työskentelee hyvin koulutettu ja työhönsä sitoutunut henkilökunta. Yksikön vakituinen henkilökunta on AMK- tasoisen koulutuksen omaavia, sosionomeja, sairaanhoitajia ja yhteisöpedagogeja. Tämän yksikön henkilökunnassa ei ole suurta vaihtuvuutta, joka usein leimaa lastensuojelun kenttää. Osa työntekijöistä on työskennellyt yksikössä sen ensimmäisistä toimintavuosista lähtien. Yksikössä on erityisesti panostettu henkilöstön kouluttautumiseen. Yksikön koulutussuunnitelmaan kuuluu, että jokainen työntekijä koulutetaan neuropsykiatriseksi valmentajaksi sekä DDP perus- ja jatkokoulutuksella. DDP on vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia, jonka on kehittänyt Daniel Hughes alun perin

traumaperäisten kiintymyshäiriöiden hoitamiseen. DDP:n keskiössä ovat lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välinen vuorovaikutus (Hughes 2006, 15). Muuta täydennyskoulutusta järjestetään lisäksi jokaisen työntekijän yksilölliset tarpeet ja toiveet huomioiden. Näiden lisäksi koulutusta järjestetään kulloinkin pinnalla olevan tarpeen mukaisesti ja lastensuojelulakiin liittyvää koulutusta järjestetään säännöllisesti joka toinen vuosi.

Tämä tutkimus kohdennettiin tässä kyseisessä lastenkodissa työskenteleville työntekijöille. Yksikössä työskentelee koko talon yhteinen yksikön johtaja, kummankin asuinyksikön vastaavat ohjaajat sekä asuinyksikkökohtaiset ohjaajat. Työntekijöitä on yhteensä 17. Työskentelen itse yksikönjohtajana tässä sijaishuollon yksikössä, mutta olin tutkimuksen tekohetkellä opintovapaalla. Kyselyyn osallistui myös yksikönjohtajan sijaisena toimiva henkilö.

4.2 Aineiston keruu

Haluttaessa tietää miksi joku toimii niin kuin toimii tai mitä hän ajattelee, asiaa kysytään häneltä. Kysyminen voi tapahtua joko haastattelemalla tai kyselyn avulla. Haastattelun ja kyselyn erottaminen jyrkästi toisistaan ei aina ole kovin järkevää. Samasta asiasta ei kuitenkaan ole kyse ja niiden ero liittyykin tiedonantajan toimintaan tiedonkeruuvaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 84–85). Kun halutaan kerätä aineistoa ihmisten asioille antamista merkityksistä ja tulkinnoista, on haastattelu tähän usein ainoa vaihtoehto. Haastattelun etuna on myös se, että haastateltaviksi voidaan valita sellaiset henkilöt, joilla tiedetään olevan kokemusta asiasta. (Puusa & Juuti, 2020, s. 104–107). Kun kaikilta kyselyyn osallistuvilta kysytään samat asiat täsmälleen samalla tavalla, tämä tarkoittaa, että kyseessä on vakioitu eli standardoitu kysely. Tällaisesta tutkimuksesta käytetään myös nimitystä survey-tutkimus. (Vilka 2015, s. 94).

Kyselyn muotoja ovat posti- ja verkkokyselyt sekä kontrolloidut kyselyt. Tässä tutkimuksessa käytetään verkkokyselyä, jossa linkki kyselyyn lähetetään osallistujille sähköpostitse. Kyselyn etuina ovat nopeus ja vaivaton aineiston saanti. Kyselyn kysymysten avulla voidaan kerätä tietoa tosiasioista, käyttäytymisestä ja toiminnasta. Myös tiedot, arvot, asenteet, uskomukset, käsitykset ja mielipiteet voidaan selvittää kyselyn avulla. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2007, 196-197)

Tässä tutkimuksessa aineiston keruu tapahtui sähköisenä kyselynä, koska katsoin sen olevan tarkoituksenmukaista ja järkevää tutkimukseen osallistuvien anonymiteetin turvaamiseksi sekä ajankäytöllisesti tehokkaaksi. Kyselyyn kutsuttiin vastaamaan sekä

esihenkilöt että ohjaajan roolissa työskentelevät työntekijät eli koko työyhteisö. Yhteensä tutkimukseen osallistumiskutsu lähetettiin 17 henkilölle. Tutkimukseen osallistuville lähetettiin sähköpostitse saatekirje (Liite 5), tutkimustiedote (Liite 3) ja linkki sähköiseen Webropol-kyselyyn (Liite 4). Kyselyn alussa pyydettiin osallistujalta tietoinen suostumus tutkimukseen. Saatekirje sisälsi lyhyen kuvauksen tutkimukseen liittyvästä tietosuojasta sekä tutkimuksen tavoitteista. Kysely toteutettiin verkossa Webropol –kyselynä. Ennen kyselyn lähettämistä kysely testattiin eli pilotoitiin neljällä henkilöllä, jonka perusteella tein vielä muutamia muutoksia ja parannuksia.

Kyselylomakkeessa oli sekä avoimia että asteikkokysymyksiä. Kun kyselyssä yhdistetään avoimet kysymykset ja Likertin asteikko, nimitetään sitä monimetodi-menetelmäksi, joka on yksi triangulaation muodoista. Triangulaatiolla tarkoitetaan tutkimusmenetelmien yhdistämistä. Triangulaation avulla saatua tietoa voidaan pitää luotettavampana. (Metsämuuronen 2009, 265–266.) Avoimia kysymyksiä käytettiin niiden asioiden kohdalla, joista tavoitteena oli saada vastaajilta spontaaneja mielipiteitä. Kyselyn kvantitatiivinen osuus oli kyselyssä oleva Likertin asteikko, jolla mitattiin numeerisia arvoja sijaishuollon laatukriteerien toteutumiseksi. Myös kyselyn tuloksien osittainen analysointi ja kuvaaminen tehtiin kvantitatiivisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 139–140). Kysymykset muotoiltiin tavalla, joka on vastaajille tuttu. Tässä tutkimuksessa etuna oli, että kohderyhmä ja siihen liittyvä toimintaympäristön ymmärrys olivat tutkijalle ennestään tuttuja. (Vilka 2015, s. 101,106–107). Avoimet kysymykset mahdollistivat vastaajien ilmaista ajatuksiaan omin sanoin, osoittaen vastaajien tietämyksen aiheesta ja sen tärkeydestä heille. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2007, 200–201.)

4.3 Aineiston analyysi

Kyselyn avulla saatiin tutkittavaa asiaa koskeva aineisto. Aineiston luin moneen kertaan läpi, jotta aineisto tuli tutuksi ja sen jälkeen aloin pilkkomaan aineistoa osiin (Puusa & Juuti, 2020, s. 148). Aineistosta pyrin löytämään tyypillisen kertomuksen, toiminnan logiikan, samanlaisuutta, erilaisuutta tai selitystä ilmiölle. Raportointi on olennainen vaihe tutkimuksessa, ja sen tarkoituksena on kuvata, analysoida ja tulkita tutkimuksessa saatua aineistoa. Aineistosta on pyritty luomaan ymmärrettävä ja merkityksellinen kokonaisuus. Kokonaiskuvan hahmottamisen jälkeen tehtiin tulkinta ja johtopäätökset. (Kananen, 2017, s. 148)

Kyselyyn kutsuttiin vastaamaan 17 henkilöä, kaikki työyhteisön jäsenet. Kysely oli avoinna kaksi viikkoa. Kyselyyn osallistumista seurasin aktiivisesti ja 100 %:n vastausprosentti

saavutettiin kyselyn oltua auki yhden viikon ajan. Aineiston analysoimiseen pääsin siis jo aiemmin kuin kyselyn virallinen kahden viikon aukioloaika oli päättynyt.

Käytin tutkimuksessani sisällönanalyysiä, joka sopii hyvin laadullisen aineiston tarkasteluun. Sisällönanalyysi voidaan toteuttaa joko teorialähtöisesti tai aineistolähtöisesti (Vilkkä, 2015, s. 164). Käytin aineistolähtöistä tapaa. Kyselyn tuloksien osittainen analysointi ja kuvaaminen tehtiin kvantitatiivisesti. Kyselyssä olevien Likertin asteikon kysymyksistä etsittiin keskiarvot ja frekvenssit eli tiettyjen havaintoarvojen lukumäärät. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 139–140).

Aineistoon perehtymisen jälkeen lähdin pilkkomaan eli redusoimaan aineistoa. Samankaltaiset vastaukset erotin tekstistä värikoodein. Tämän jälkeen ryhmittelin värikoodein merkityt asiat eli klusteroin. Kolmannessa vaiheessa loin jokaiselle lokerolle yhdistävän nimittäjän, joka toimi annettujen vastausten yläkäsitteenä. Tätä vaihetta kutsutaan abstrahoinniksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, s. 122–125). Jokaista vastausjoukkoa ei määrällisesti jaoteltu samalla tavalla, vaan aineisto määritti sen, miten monta ”lokeroa” nousi esille. Lokeroiden määrä vaihteli kahdesta kuuteen. Esimerkiksi ensimmäisen laatukriteerin kohdalla luokittelu tapahtui seuraavan kuvan (kuva 3) mukaisesti. Alkuperäiset ilmaukset ovat oikealla ja sen vasemmanpuoleisessa sarakkeessa ovat pelkistetyt ilmaisut. Sen vasemmalla puolella on nimetty alaluokka ja kaikkein vasemmanpuoleinen sarake kertoo pääluokan, joka luokittelun perusteella valikoitui yhdistäväksi tekijäksi.

Kuva 3: Esimerkki aineiston analyysin etenemisestä

pääluokka	alaluokat	pelkistetyt ilmaisut	alkuperäisilmaisut
Turvallinen kasvuympäristö	Turvalliset aikuiset	Riittävästi henkilökuntaa vuoroissa Kokeneita alan ammattilaisia Koulutettu henkilöstö Aikuisten läsnäolo	<i>" x:ssä lapsella on aina aikuinen saatavilla, tämä tuo turvallisuutta."</i> <i>"Lastenkodin ohjaajat ovat kokeneita alan ammattilaisia, joilla on lasta kunnioittava -työote (PACE)."</i> <i>" Työntekijät koulutetaan laadukkaasti: DDP, NEPSY, AVEKKI, lääkehoidon koulutukset ja luvat, ensiapukoulutukset, hygieniapassi jne</i> <i>" Ohjaaja aina läsnä."</i>
	Säännöt ja rutiinit	Rajat ja rakkaus Rutiinit	<i>" Rajat ja rakkaus, lapselle asetetaan turvalliset selkeät rajat ja rutiinit arkeen ikätason mukaan, joista yhdessä pidetään kiinni."</i> <i>" Turvaa tuo arkeen luotu rutiini ja lasten erilaisiin tarpeisiin nopea reagointi ja tarvittavien toimien tekeminen."</i>
	Fyysinen turvallisuus	Ympäristön turvallisuus Ravinto Toimintakulttuuri	<i>" Ympäristö pidetään turvallisena ohjeiden mukaisesti, on esim. liukuesteet portaissa" ja teräaseet lukkojen takana."</i> <i>" Tarjotaan terveellistä ruokaa sekä huolehditaan terveysasioista."</i> <i>" Toimintakulttuuri on yhdessä sovittu ja esim. kiusaamiseen puututaan heti."</i>
	Välittäminen	Arvostus Lempeä ja reilu kasvatus Yksilöllisyys	<i>" Työympäristön toimintakulttuuri lasten kohtaamisen on arvostava. Työntekijöitä tuntuu aidosti kiinnostavan lasten asiat, ja ajan viettäminen heidän kanssaan."</i> <i>" Lapsia kasvatetaan lempeästi ja reilusti, huomioiden ja tiedostaen trauma- ja kiintymyssuhdetaustat."</i>

			” Jokainen lapsi kohdataan yksilönä ja heidän mielipiteitä pyritään mahdollisuuksien mukaan huomioimaan.”
--	--	--	---

5 Tutkimuksen tulokset

Ensimmäinen positiivinen havainto oli kyselyn vastausprosentti. Kyselyyn oli vastannut jokainen työyhteisön jäsen. Vastaukset tulivat myös nopeasti, yhden viikon aikana saavutettiin 100%:n vastausprosentti. Aineistoon perehtyessä huomio kiinnittyi myös vastausten laatuun, avoimiin kysymyksiin vastaamiseen oli panostettu huolellisesti. Jokainen vastaaja oli myös vastannut kaikkiin kysymyksiin, yhtään ”en osaa sanoa” vastausta ei ollut.

Kyselyn kysymykset liittyivät sijaishuollon laatukriteereihin, jotka koskivat lasten arkea sijaishuoltoapaikassa. Kriteerejä on yhteensä 7. Jokaisen kriteerin kohdalla vastaaja sai ensin antaa numeerisen arvion siitä, miten kyseinen laatukriteeri toteutuu yksikössä asteikolla 1-5 (1 =heikosti, 2 = tyydyttävästi, 3= jonkin verran, 4= hyvin, 5 =kiitettävästi). Oli myös vaihtoehto ”en osaa sanoa”. Tämän jälkeen seurasi avoin kysymys, jossa vastaaja sai kertoa, miten työntekijän näkökulmasta kyseinen kriteeri käytännössä näkyy yksikön toiminnassa.

Seuraavassa esittelen tutkimuksen tulokset laatukriteeri kerrallaan samassa järjestyksessä kuin ne ovat sijaishuollon laatusuosituksessa sekä opinnäytetyöni kyselyssä. Avoimien vastausten kohdalla olleet yksikön nimet on korvattu ilmaisulla x.

Ensimmäinen laatukriteeri on: Sijaishuoltoapaikka on lapselle turvallinen kasvuympäristö. Lapsi kokee olonsa turvalliseksi sijaishuoltoapaikassa. Vastaajista 53 % (9 henkilöä) oli sitä mieltä, että tämä kriteeri toteutuu kiitettävästi. Loput 47 % (8 henkilöä) vastasivat, että toteutuu hyvin. Avovastauksissa eniten korostui lasten osallisuus ja aito välittäminen. Turvallisuutta lisääviksi tekijöiksi koettiin, että lapsi tulee kuulluksi ja lapsella on itsellään mahdollisuus vaikuttaa asioihinsa.

Lapsia kasvatetaan lempeästi ja reilusti, huomioiden ja tiedostaen trauma- ja kiintymyssuhdetaustat. Lasten sisäistä minää ei haavoiteta, pidetään huoli, että ristiriitatilanteissa huomio kohdistetaan tekoon - ei lapseen.

Lapsen kasvatusta ja kehitystä otetaan huomioon yksilöllisesti. Lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi. Lasta kannustetaan ja kehoitetaan. Lasta halataan.

Toiseksi eniten vastuksista nousi esille aikuisten ja läsnäolon merkitys turvallisuudelle. Se, että paikalla on riittävästi henkilökuntaa vuoroissa, henkilöstön pysyvyys ja riittävä yhteinen ymmärrys lasten asioista ja tilanteista.

Yksikössä riittävästi henkilökuntaa vuoroissa. Läsnäolo ja aito välittäminen.

Lastenkodin ohjaajat ovat kokeneita alan ammattilaisia, joilla on lasta kunnioittava -työote (PACE). Työntekijät koulutetaan laadukkaasti: DDP, NEPSY, AVEKKI, lääkehoidon koulutukset ja luvat, ensiapukoulutukset, hygieniapassi jne. Suuri rooli koulutusten lisäksi on säännöllisellä työnohjauksella ja palavereilla (mm. lasten asioiden palaveri, henkilöstöpalaveri) joissa ymmärrys keskustellen lasten asioista, tapahtuneista tilanteista ja talon asioista lisääntyy.

Myös fyysinen turvallisuus nousi esille. Konkreettiset turvallisuustoimet yksikössä sekä ihmisen fyysisiin ominaisuuksiin liittyviä turvallisuustekijöitä, kuten terveellisestä ravinnosta huolehtiminen.

Lasten fyysisestä turvallisuudesta pidetään myös huolta: toisiin ei saa koskea ilman lupaa ja väkivaltaan on ehdoton nollatoleranssi. Ympäristö pidetään turvallisena ohjeiden mukaisesti, on esim. liukuesteet portaissa ja teräaseet lukkojen takana.

Ulko-ovet ovat lukolliset. Myös ikkunoissa hälyttimet.

Säännöt ja rutiinit olivat myös yksi kokonaisuus, joka selkeästi nousi esille. Moni nuori tulee lastenkotiin epävakaiden olosuhteista, jolloin säännöt ja rutiinit koetaan lapsille turvaa tuoviksi tekijöiksi. Se, että asiat tapahtuvat ennakkoidusti ja samalla tavalla, lisää turvallisuuden tunnetta.

Rajat ja rakkaus, lapselle asetetaan turvalliset selkeät rajat ja rutiinit arkeen ikätason mukaan, joista yhdessä pidetään kiinni.

Yksikössä on myös selkeät rajat ja säännöt, jotka tuovat nuorille turvallisuutta.

Toinen laatukriteeri on: Sijaishuoltopaikassa lapsi saa tukea kasvuunsa ja kehitykseensä ja sijaishuoltopaikassa on lasta arvostava ja kannustava ilmapiiri. 59 % vastaajista (10 henkilöä) on todennut tämän toteutuvan kiitettävästi, 35 % (6 henkilöä) on vastannut tämän toteutuvan hyvin ja 6 % (1 henkilö) jonkin verran.

Kasvun ja kehityksen tukeminen nähtiin sekä yksikön sisäisesti tapahtuvana kasvatuksena ja ohjauksena kuin myös ulkopuolisten tahojen kanssa tehtävänä yhteistyönä. Arjen ohjaustilanteet, omaohjaajatyöskentely ja yksilöllisyys nähtiin tärkeinä yksikön sisäisinä tukimuotoina. Koulu ja hoitavat tahot koettiin merkityksellisiksi yhteistyökumppaneiksi lapselle parasta mahdollista tukea järjestettäessä. Esille nousi myös murrosiän tuomat haasteet ja se, että nuoret saattaisivat kaivata hormonaalisissa muutoksissa ja ihmissuhdekuvioissa enemmän tukea.

Lapsilla on mahdollisuus harrastaa, heidän koulunkäyntiään tuetaan ja he saavat harjoitella eri arjen taitoja X:ssä.

Arjen temmellyksessä käydyt keskustelut, oma ohjaaja työskentely. ”Lapsi saa tukea kasvuunsa ja kehitykseensä kattavasti kaikkiin psyko-fyysis-sosiaalisiin kasvunsa eri kohtiin ei vain X:ssä vaan laajemmin moniammatillisesti (esim. lapselle haetaan tarvittavat hoitokontaktit ja tukea myös X:n ulkopuolelta mm. koulukuraattorin tai psykiatrian tukea).

Murrosiän kuohuissa, hormonaalisissa muutoksissa, erilaisissa suhdekuvioissa nuoret ehkä kaipaisivat enemmän tukea, konkreettista tietoa. Toisaalta X:ssä annetaan paljon ymmärrystä ja kuunnellaan nuoria.

Arvostava ja kannustava ilmapiiri keräsi paljon esimerkkejä jokaiselta vastaajalta. Näiden nähtiin toteutuvan monipuolisesti ja kokonaisvaltaisesti mm. aitona kiinnostuksena lapsen asioita kohtaan, kunnioittavana puheena, kannustamisena, kehumisena, tsemppaamisena ja lasten mielipiteitä ja ajatuksia kuulemalla. Lasten koettiin myös hakeutuvan mielellään aikuisen seuraan.

Iloitaan ja surraan yhdessä. Kysytään kuulumisia. Tsemppataan, kannustetaan ja iloitaan onnistumisista.

X:n aikuiset suhtautuvat lapsiin kunnioittavalla tavalla ja lasten trauma- ja kiintymyssuhdetaustat huomioiden. Lapsiin suhtaudutaan lähtökohtaisesti positiivisesti ja lempeästi. Tämä näkyy leikkisänä, hyväksyvä, kiinnostuneen uteliaana sekä empaattisena läsnäolona ja vuorovaikutuksena DDP:n oppien mukaisesti.

Työntekijät ovat kiinnostuneita lapsista ja heidän ajatuksistaan. Lapset nähdään heidän omista lähtökohdistaan käsin. Kuullaan lapsen toivetta ja realisoidaan, mitä toiveen toteuttamiseksi pitää tehdä. Kannustetaan kohti lapsen toivetta. Lapsi otetaan mukaan arjen suunniteltuun ja toimintaan. Lapsen mielipiteitä kunnioitetaan ja otetaan huomioon päätöksenteossa. Lapsi on mukana omassa asiakasprosessissaan aktiivisena toimijana.

Lasten kanssa on laadittu hyvää kohtelua koskeva suunnitelma ja se on koko ajan kaikkien saatavilla.

Kolmas laatukriteeri on: Lapsella on mahdollisuus osallistua omaa elämäänsä, sijaishuoltoapaikan arkea sekä omaa asiakkuuttaan koskevaan päätöksentekoon. Vastaajista 59 % (10 henkilöä) on todennut tämän toteutuvan kiitettävästi, 35 % (6 henkilöä) on vastannut tämän toteutuvan hyvin ja 6 % (1 henkilö) jonkin verran. Omaa elämää ja asiakkuuttaan koskevaan päätöksentekoon lapsella katsottiin olevan yleisesti hyvät mahdollisuudet osallistua. Käytännössä tämä näkyy mahdollisuutena osallistua mm. kuukausikoosteensa lukemiseen ja kommentoimiseen sekä osallistumalla itseään koskeviin palavereihin niin yksikössä kuin sen ulkopuolella. Avoimuus lapsen suuntaan ja lapsen mielipiteen kuuleminen koettiin tärkeäksi, kun tehdään lapseen liittyviä päätöksiä. Lapsia myös kannustetaan olemaan yhteydessä omaan sosiaalityöntekijäänsä matalalla kynnyksellä.

Lapselle kerrotaan avoimesti häntä koskevista asioista. Lisäksi tuodaan esille se, että jos lapsella on omaan oloonsa liittyviä murheita, on hänellä aina mahdollisuus keskustella asioista avoimesti sekä hoitavien työntekijöiden, että oman sosiaalityöntekijänsä kanssa. Toiminta on avointa, ja asiakkaalla on myös mahdollisuus nähdä itseään koskevat kirjaukset ja päätökset aina näin halutessaan.

Lapsia kannustetaan olemaan aktiivisia liittyen heitä koskeviin päätöksiin esim. osallistamalla asiakassuunnitelmapalaveriiniin.

Yhdessä vastauksessa esille nousi myös se, että vaikka lapsen osallistaminen päätöksentekoon on tavoite, se ei kaikissa tilanteissa aina toteudu. Syinä tähän voivat olla lapsen sen hetkinen tilanne tai aikaan liittyvä paine, kun päätös pitää saada aikaan.

Lapsilla on lähes poikkeuksetta erittäin hyvät mahdollisuudet osallistua päätöksentekoon. Ajoittain on myös tilanteita, jolloin lasta ei ole mahdollista osallistaa päätöksentekoon halutulla tavalla. Tämä johtuu yleensä kuitenkin lastenkodin arjen luonteesta; jokainen lapsi on kompleksinen kokonaisuus ja hoidettavia/päätettäviä asioita on suuri määrä kerralla. Aikapaine on yleensä näissä tapauksissa läsnä.

Lastenkodin arkeen liittyvään päätöksentekoon lapsilla nähtiin olevan myös hyvät vaikuttamismahdollisuudet. Yksikössä järjestetään lasten kokouksia muutaman kerran vuodessa, jolloin on mahdollisuus vaikuttaa esim. sääntöihin. Lapsilta kysytään arjessa mielipiteitä mm. mitä toivovat ruuaksi ja mitä tekemistä viikonlopuille ja lomille. Omien huoneiden sisustuksesta lapset saavat olla päättämässä.

Lapsilta kysytään mielipidettä omiin asioihin. Ikä ja kehitys huomioidaan säännöissä.

Lasten kokouksia järjestetään 2-3 kertaa vuodessa ja niissä on läsnä kaikki talon lapset ja aikuiset, tällöin päätetään esim. kesäloman nukkumaanmenoajoista. Viikoittain on yksikkökohtainen viikkopalaveri, jossa käydään läpi kalenteriviikko, silloin voi esittää ajatuksia esim. kaverimenoista.

Lapsi saa sisustaa huonettaan mieleisekseen, lapsi saa pukeutua omalla tyylillään ja olla kiinnostunut omista mielenkiinnonkohteista. Lapsi saa harrastaa.

Neljäs laatukriteeri on: Lapsi kokee kuuluvansa lapsuuden ja nuoruudenyhteisöihin myös sijaishuoltoapaikan ulkopuolella. Tämän kysymyksen kohdalla vastauksiin alkoi tulla enemmän hajontaa. 29 % (5 henkilöä) oli sitä mieltä, että tämä toteutuu kiitettävästi, 41 % (7

henkilöä) vastasi toteutuvan hyvin ja 30 % (5 henkilöä) vastasi toteutuvan jonkin verran. Kavereiden merkitys nähtiin kaikkein tärkeimpänä. Toiseksi eniten vastauksissa korostui harrastukset ja kolmantena koulun merkitys.

Kavereista mainitsi lähes kaikki vastaajat. Nähtiin tärkeäksi, että lapsella on kavereita ja mahdollisuus viettää aikaa heidän kanssaan. Lastenkodin roolina nähtiin kaverisuhteissa tukeminen ja niiden mahdollistaminen. Tunnistettiin myös ongelma siinä, että lastenkodin lapsilla on rajatummat säännöt kuin monien kavereiden kodeissa ja sen tuomat haasteet tunnistettiin. Esille nousi myös se, että kaverisuhteiden tukemisessa olisi työyhteisöllä kehitettävää ja tarvittaisiin aktiivisempaa otetta siihen.

Lapsi saa tavata kavereitaan sijaishuoltopaikassa sekä sen ulkopuolella. Kaikki lapset eivät halua kuitenkaan tuoda kavereitaan sijaishuoltopaikkaan. Lapset eivät voi olla samalla tavalla kaikissa nuorten tapahtumissa mukana kuin kotona ollessaan.

Harrastusten ja kaverisuhteiden tukemisessa on kehitettävää, ja se vaatisi työyhteisöltä paljon aktiivisempaa otetta.

Harrastusten kautta tulevat yhteisöt nousivat selkeästi esille lähes jokaisessa vastauksessa. Yleisesti koettiin, että lapsilla on mahdollisuus valita itselleen mieluisa harrastus ja häntä siihen tuetaan sekä taloudellisesti että kuljettamalla kuin myös kannustamalla. Kuitenkin koettiin, että moni lapsi ei harrasta mitään, puuttuu joko innostus tai vointi ei ole riittävän hyvä. Kehittämiskohteena nousi esille, miten saadaan lapset innostumaan harrastamisesta.

Jokaisella lapsella on halutessaan mahdollista aloittaa oman mielenkiinnon mukaan harrastus. Harrastuksissa lapsia tuetaan mm. kускаamalla harrastuksiin, ostamalla tarvittavia varustuksia harrastuksia varten. Lapsia myös kannustetaan eri harrastuksiin, mutta kaikkien kohdalla mieleistä harrastusta ei löydy.

X:ssä kannustetaan harrastuksiin ja tuetaan näissä. Kuitenkin moni lapsi ei halua harrastaa ja tässä mielestäni olisi kehittämisen paikka - miten saada lapset ja nuoret innostumaan erilaisista harrastuksista.

Kolmantena yhteisönä esille nousi koulu. Kaikki lastenkodin lapset käyvät koulussa ja siellä jokaiselle on muodostunut omanlaisensa yhteisö. Koulun merkitys nähtiin tärkeänä ja lasten

koulussa käymiseen panostaminen keskeisenä tehtävänä. Yhteistyötä koulun kanssa tehdään tiiviisti.

X:llä on esimerkiksi vieressä olevaan kouluun, jossa valtaosa lapsista käy, niin todella aktiivinen ja hyvä yhteistyö opettajien ja henkilökunnan välillä.

Lasta tuetaan koulunkäynnissä ja kannustetaan. Lasta tuetaan oppimisen haasteissa sekä niihin reagoidaan.

Tärkeänä asiana esille nousi sosiaalisten taitojen vahvistaminen. Vuorovaikutustilanteissa lapset kaipaavat ja saavat ohjausta. Sosiaalisten taitojen puute hankaloittaa yhteisöissä toimimista ja siksi niissä tukeminen koettiin tärkeäksi.

Sosiaalisista tilanteista jutellaan ja erimielisyydet kavereiden kanssa sovitaan ja tarvittaessa ohjaaja on mukana selvittelyssä. Anteeksipyytämistä ristiriitatilanteissa harjoitellaan, jos se on vaikeaa.

Osalla lapsista todella hyvin. Varsinkin sellaisilla lapsilla, joilla on itsellä hyvät valmiudet luoda sosiaalisia verkostoja. Osa lapsista sen sijaan kaipaisi enemmän aikuislähtöistä ystävyysuhteiden luomista ja tukea, mitä on ajan ja resurssien puitteissa hankalampaa järjestää. Nuoria helposti myös vähän ylisuojellaan eikä päästetä helposti ikätoverien tavoin kulkemaan esim myöhemmin illalla. Myös seurusteluasioissa on melko tiukat säännöt.

X:ssä ymmärretään ja tuetaan yhteisöllisyyttä loistokkaasti, erityisesti sen kauaskantoiset positiiviset vaikutukset ymmärretään X:ssä hyvin.

Viides laatukriteeri on: Lapsen yhteydenpitoa läheisiin ihmisiin tuetaan. Lapsi kokee, että hänen läheisiään arvostetaan ja kunnioitetaan. 53% (9 henkilöä) vastanneista koki tämän toteutuvan kiitettävästi ja 47% (8 henkilöä) vastasi toteutuvan hyvin. Vastauksista nousi esille yhteydenpidon tukeminen, puhelimitse tapahtuva yhteydenpito sekä tapaamisten järjestäminen lapsen ja perheen kanssa. Vanhemmat ja lasten läheiset henkilöt nähtiin tärkeänä osana lapsen elämää ja lasta tuetaan ja kannustetaan yhteydenpidossa hänelle tärkeisiin ihmisiin.

Lähes jokaisessa vastauksessa kerrottiin, että yhteydenpitoa tuetaan järjestämällä ja mahdollistamalla lasten ja hänen läheistensä välisiä tapaamisia. Kotilomia ja muita tapaamisia voidaan toteuttaa sekä läheisten luona tai yksikössä. Tapaamisten kulkemisista huolehditaan myös usein yksikön toimesta tai vanhemmille maksetaan matkakorvaus tapaamisiin kulkemisista. Yksikkö on mahdollistanut myös ulkomailta saapuvan vanhemman yöpymisen omassa asunnossa, jotta tapaaminen lapsen kanssa on voitu järjestää.

Lapsille järjestetään tapaamisia perheen kanssa ja myös lapsien toiveita kuullaan eri tapaamisten järjestämisestä.

Lapsen läheiset ovat mahdollisuuksien mukaan tervetulleita vierailemaan yksikössä ja lapset vierailevat mahdollisuuksien mukaan omilla kodeillaan.

Yhteydenpitoa lasten perheisiin toteutetaan myös viikoittaisten kuulumispuheluiden välityksellä. Yksiköstä sovitetaan kerran viikossa lapsen vanhemmille ja kerrotaan lapsen kuulumisista. Myös vanhemmat voivat kertoa omista kuulumisistaan. Lisäksi yhteydessä ollaan aina tarvittaessa soittamalla tai viestittämällä.

Puhelimitse, sekä viestein myös.

Lapsen huoltajalle tehdään viikottain kuulumispuhelu, jossa lapsen asioista voidaan puhua puolin ja toisin ja sopia tulevat tapaamiset asiakassuunnitelman mukaisesti.

Vastauksista nousi esille myös yhteydenpitoon kannustaminen ja siinä tukeminen. Yhteydenpidosta sovitaan lapsen asiakassuunnitelmapalaverissa ja työntekijät tukevat lasta yhteydenpidossa sen tuntuessa haasteelliselta. Lapsen mielipidettä myös kuullaan ja annetaan hänelle tukea tapaamisiin liittyvissä asioissa.

Lapsi voi itse olla yhteydessä perheeseen niin halutessaan ja siihen myös kannustetaan.

Lapsia tuetaan vapaaseen yhteydenpitoon. Ikätason sekä henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti lapsia myös tarvittaessa kannustetaan sekä muistutetaan pitämään yhteyttä perheeseensä.

Lähes jokainen vastaaja kertoi, että lasten perheet kohdataan arvostavasti ja kunnioittavasti ja vanhemmista puhutaan arvostavasti lapsille. Vanhempien kanssa pyritään kasvatuskumppanuuteen ja vanhemmille annetaan tunnustusta äitinä/isänä ja lapsen parhaana asiantuntijana olemisesta.

Kunnioittava asenne näkyy kohtaamisissa ja puheluissa. Vanhempaa kunnioitetaan oman lapsensa asiantuntijana.

Lapsille puhutaan heidän perheestä arvostavasti. Vanhempien kanssa tehdään hyvää yhteistyötä. Heidä tiedotetaan asioista ja heiltä kysytään asioita. Heidän kanssaan yhdessä kasvatetaan lasta.

Läheisten kanssa pyritään luomaan luottamuksellinen suhde. Läheiset nähdään tärkeänä voimavarana lapselle. Vanhempien ja läheisten toiveita kuullaan ja tuetaan vanhemmuudessa.

Kuudes kriteeri on: Lapsi tietää oikeuksistaan ja oikeusturvakeinoista ja sijaishuoltopaikassa kunnioitetaan lapsen itsemääräämisoikeutta. Kiitettävällä tasolla tämän arvioi olevan 53% vastaajista (9 henkilöä). 18% (3 henkilöä) vastasi tämän toteutuvan hyvin ja 29% (5 henkilöä) jonkin verran. Esille nousi lapsille asioista kertomisen ja tiedottamisen merkitys, lasten osallistaminen, lasten hyvää kohtelua koskeva suunnitelma sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rooli. Vastauksissa oli myös esimerkkejä itsemääräämisoikeuden toteutumisesta.

Jokaisella on oma huone, jonne mennään koputtaen ja lupaa kysyen (niin ohjaajat kuin toiset lapset). Jokainen saa sisustaa huoneensa mielensä mukaisesti. Lapset saavat valita mm. pukeutumis-, meikkaus- ja hiustyyliinsä. Lapsi saa itse päättää, mihin käyttää käyttelyvaransa.

Vastauksista käy ilmi, että työntekijät kokevat lapsille kerrottavan hänen oikeuksistaan ja lapsilla on myös mahdollisuus lukea niistä yksikön omavalvontasuunnitelmasta tai lasten hyvää kohtelua koskevasta suunnitelmasta, jotka ovat aina kaikkien saatavilla yksikön yleisissä tiloissa. Lasten kanssa keskustellaan ja heitä autetaan tarvittaessa esim. valituksen tekemisessä.

Puhutaan asioista, ja tutkitaan ja pohdintaan asioita yhdessä. Keskustelujen kautta mielestäni nämä asiat toteutuvat parhaiten. Varmistetaan että tieto on lapselle ymmärrettävää, perustellaan ja realisoidaan syy- seuraussuhteita.

Yksikön työntekijät kertovat myös avoimesti lapsille heidän oikeuksistaan. Jokaisella lapsella on itsemääräämisoikeus yksikön normaaleiden rajojen/sääntöjen puitteissa.

Jos lapsesta tuntuu hankalalta tehdä valitusta itse, mutta hän sen haluaa tehdä, toimii ohjaaja hänen avustajanaan siinä.

Osallisuus nousi tässä kohden myös esille. Lapsia pyritään myös osallistamaan päätöksentekoon ja asioihin vaikuttamiseen. Lapsilla on mahdollisuus osallistua dokumentointiin ja nähdä itseään koskevat dokumentit.

Lapsen itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan mm. tukemalla lasta osallistumaan itseään koskevaan päätöksentekoon ikä- ja kehitystasonsa huomioiden asiakassuunnitelmapalaverissaan, hoito- ja kasvatussuunnitelmassaan, kuukausikoosteessaan ja muissakin häntä koskevissa asioissa.

Lapsilta kysytään mielipiteitä asioihin ikätasoisesti ja lapset saavat vaikuttaa omiin asioihinsa.

Lapsen hyvää kohtelua koskeva suunnitelma nousi monessa vastauksessa esille. Suunnitelmasta löytyy tietoa lapsen oikeuksista sekä yhteystietoja mihin ja minne voi olla yhteydessä, jos kokee, että hänen oikeuksiaan on loukattu. Vastuksista nousi esille myös se, että kaikkia ei suunnitelmien lukeminen kiinnosta ja näin ollen tieto ei välttämättä tavoita tällaista lasta.

Yksikössä on nähtävillä lapsen hyvää kohtelua koskeva suunnitelma, josta lapsen on mahdollisuus hakea tietoa omista oikeuksistaan.

Lapset voivat lukea omavalvontasuunnitelmasta oikeuksistaan ja minne voivat esim. valittaa päätöksistä. Harva lapsista on kuitenkaan kiinnostunut asiasta ja suunnitelma jää useimmiten lukematta.

Vastausten perusteella myös lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rooli nähtiin merkityksellisenä lapsen oikeuksien ja oikeusturvatoimien toteutumisen kohdalla. Vastausten perusteella lapsia kannustetaan olemaan omaan sosiaalityöntekijäänsä yhteydessä, jos jokin asia askarruttaa.

Lapsilla on tiedossa sosiaalityöntekijöiden yhteystiedot ja tieto, että heihin saa olla yhteyksissä mikäli kokee tarvitsevansa johonkin asiaan stt mielipidettä tai näkökulmaa.

Lapsella on aina mahdollisuus kysyä omalta sosiaalityöntekijältään oikeuksistaan.

Tuli esille myös, että tällaisia tilanteita on ollut vähän ja lapsen oikeudet ja oikeusturvatoimet ovat pysyneet etäisinä asioina. Esille nousi, etteivät nämä asiat ole aktiivisesti esillä vaan niistä tiedotetaan tarvittaessa. Nähtiin myös tarpeellisena puhua näistä asioista enemmän lasten kanssa.

Lasten kanssa olisi hyvä yhä enemmän puhua ikä- ja kehitystasoisesti oikeusturvakeinoista sekä itsemääräämisoikeuden tarkoituksesta.

Lapsen oikeudet sekä oikeusturvakeinot ovat pysyneet hieman etäisempänä. Tilanteita, joissa näitä olisi tarvittu on erityisen vähän. Toisaalta, lasten tasoisesti näiden asioiden kertominen sekä kertaaminen voisi tapahtua säännöllisemmin/strukturoidummin, esimerkiksi vuosittaisina "infopläjäyksinä", joissa kerrataan oikeuksia sekä oikeusturvakeinoja tarkemmin.

Mielestäni näitä asioita ei aktiivisesti tuoda esille. Asioista tiedotetaan silloin, kun se on ajankohtaista esim. valittaminen jostain rajoitustoimenpiteestä.

Seitsemäs kriteeri on: Lapsi saa hänelle kuuluvan varhaiskasvatuksen, opetuksen, terveydenhuollon sekä muut perus- ja erityistasonpalvelut. Tämän kriteerin kohdalla hajontaa vastauksissa oli kaikkein vähiten. 88% (15 henkilöä) vastasi tämän toteutuvan kiitettävästi, 6% (1 henkilö) hyvin ja 6% (1 henkilö) jonkin verran. Vastausten perusteella selvästi oltiin tyytyväisiä palveluiden saatavuuteen. Yksikön rooli palvelujen rakentamisessa lapselle nähtiin tärkeänä.

Jokainen lapsi saa hänelle kuuluvat palvelut. Jokaisen lapsen tilanne kartoitetaan ja huomioidaan yksilöllisesti ja sen perusteella hänelle järjestetään palveluita.

Lapset saavat X:ssä kaiken mahdollisen perus- sekä erityistason palvelut, mille vain on tarve. X:ssä tehdään sijaishuollon puolesta kaikki mahdollinen tehtävissä oleva, jotta kyseiset palvelut saadaan turvatuksi. X toimii erittäin aktiivisena osapuolena edistämään näitä ja on yleensä taho, jolla on parhaiten lapsen kokonaisuus hallussa moniammatillisessa yhteistyössä.

Perustason palveluiden nähtiin toimivan pääasiassa hyvin tai melko hyvin. Ajanvaraukset koettiin onnistuvan yleensä ilman kohtuutonta odotusaikaa. Erityistason palveluiden osalta tilanteen ei nähty olevan ihan yhtä hyvä. Esille nousi, että erityistason palveluita on huonosti saatavilla ja tarve on suuri.

Perustason palvelut toimivat melko hyvin.

Ajanvaraukset lapsille onnistuvat yleensä sujuvasti ilman kohtuutonta odotusaikaa.

Erityisryhmien osalta palvelut ovat välillä vaikeasti saatavilla, ja viranomaisyhteistyötä tulisi tiivistää.

Pulmana on enemmänkin se, että erityistason palveluita on huonosti tarjolla. Ottaisimme esim. terapiat ja muut tuet ilolla vastaan, mutta niiden saaminen tuntuu kestävän välillä kohtuuttoman kauan X:stä riippumattomista syistä.

Koulujen kanssa yhteistyö on koettu toimivaksi. Yksikön lähellä on koulu ja päiväkoteja, joista on löytynyt aina paikat yksikön lapsille. Myös toisen asteen opintojen suorittaminen paikkakunnalla on mahdollista.

Yhteistyö paikallisten koulutoimijoiden kanssa on sujuvaa ja avointa.

Koulut, varhaiskasvatus ja erilaiset kerhot sijaitsevat lähellä X:ää. Paikkakunnalta löytyy myös toisen asteen oppilaitoksia.

6 Pohdinta ja johtopäätökset

Pohdintaluvussa tarkastellaan ensin tutkimuksen tuloksia. Tuloksia tarkasteltaessa pohditaan myös sitä missä asioissa näkyi eniten hajontaa entä missä yhtäläisyyksiä. Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus käydään läpi myös tässä luvussa. Lopuksi esitellään johtopäätökset ja jatkotutkimusideat.

6.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksen keskeinen tulos on se, että lasten arki sijaishuoltoyksikössä näyttäytyy työntekijöiden näkökulmasta kokonaisuudessaan laadukkaalta ja lastensuojelun laatukriteeristön hyvin täyttävänä.

Ensimmäinen tutkimuskysymys oli, millaista lasten arki on sijaishuoltopaikassa työntekijän kokemana. Lasten arki sijaishuoltopaikassa näyttäytyy vastausten perusteella hyvin samankaltaisena kuin omassa kodissaan asuvien lasten arki. Kaikki yksikön lapset käyvät koulussa ja koulun rooli nähtiinkin merkittävänä. Koulu nostettiin esille monessa eri kriteerissä kuten sekin, että lapsia myös kannustetaan ja tuetaan koulunkäyntiin. Myös Tiainen (2021) on tutkimuksessaan saanut hyvin samankaltaisen tuloksen liittyen sijaishuollossa asuvien lasten koulunkäynnin merkitykseen. Tiaisen tutkimuksessa sijoitetut nuoret kokivat saaneensa koulunkäyntiin tukea ja sen sujuneen ihan hyvin (Tiainen 2021, 102). Tässä opinnäytetyössäni työntekijät kokivat, että yksikköön sijoitetut lapset saavat harrastaa monipuolisesti ja heitä siihen tuetaan ja kannustetaan vointinsa mukaisesti. Lasten koettiin saavan hyvin sekä perustason että erityistason palveluita. Joskin niiden saatavuudessa oli koettu ajoittain olevan haasteita. Koettiin myös, että lastenkoti toimii aktiivisena toimijana lasten palveluiden järjestämisessä ja hankkimisessa, mutta yhteiskunnallisen tilanteen takia niitä ei aina silti pystytä lapselle järjestämään. Esimerkiksi mainittiin terapiat, joista moni lapsi hyötyisi, mutta niitä ei pystytä järjestämään, kun terapeutteja ei ole saatavilla. Mielenkiintoista on nähdä millä tavalla hyvinvointialueet tulevat jatkossa muuttamaan palvelurakennetta ja millaisia vaikutuksia sillä on lasten tarvittaviin palveluihin. Todennäköistä on ainakin se, että palveluita tullaan jatkossa keskittämään yhä enemmän suurempiin kaupunkeihin ja pienempien kaupunkien lähipalvelut vähenevät. Se millaisia vaikutuksia sillä on lasten arkeen sijaishuoltopaikassa, tarkoittaa ainakin pidempiä ajomatkoja ja siihen tarvittavaa aikaa ja resurssia.

Toisena tutkimuskysymyksenä selvitettiin, millaisena sijaishuollon laatu näyttäytyy työntekijän kokemana. Kuuteen seitsemästä kriteeristä yli puolet vastaajista antoi ”kiitettävästi” arvion ja yhtään ”heikosti” tai ”tyydyttävästi” arviota ei annettu koko kyselyssä lainkaan. Tästä voinee päätellä, että työntekijät kokevat yksikössä toteutetun sijaishuollon laadukkaaksi. Viiden kriteerin kohdalla oli muutamia ”jonkin verran” vastauksia. Avovastauksissa esille nousi hyvin perusteita, jotka tukevat ja täydentävät numeerisia arvioita. Vaikka tutkimuksen kokonaistuloksissa arviot nousivat hyvälle lukemille, esille saatiin kuitenkin muutamia asioita, joissa yksiköllä olisi parannettavaa.

Eniten hajontaa vastauksissa löytyi arvioitaessa lasten kuulumista lapsuuden ja nuoruuden yhteisöihin sijaishuoltoapaikan ulkopuolella sekä lasten tietämystä omista oikeuksistaan ja oikeusturvakeinoista. Sijaishuoltoapaikan ulkopuolisiin yhteisöihin kuulumiseen ei kuitenkaan näyttänyt olevan huonolla tasolla, vastaajista enemmistö arvioi kuitenkin senkin toteutuvan ”hyvin”. Avoimien vastausten perusteella tässä kohdassa nähtiin vaikuttavan esimerkiksi se, että lapset eivät voi olla samalla tavalla kaikissa nuorten tapahtumissa mukana eivätkä he voi liikkua niin myöhään illalla ulkona kuin kotona ollessaan. Heitä myös helposti ”ylisuojelee” ja seurustelusuhteissa nähtiin olevan tiukahkoja sääntöjä. Kaikki lapset eivät myöskään halua kutsua kavereitaan sijaishuoltoapaikkaan, vaikka se mahdollista onkin. Nähtiin myös, että osa lapsista kaipaisi enemmän aikuislähtöistä ystävyysuhteiden luomista ja tukea, mitä kuitenkin koettiin olevan hankala arjen kiireessä järjestää. Osa näistä esille nousseista asioista saattanee johtua lastensuojelun luonteesta, joihin ei välttämättä ole löydettävissä sellaisia toiminnan kehittämisen muotoja, jotta kokemus tästä saataisiin nousemaan kiitettävälle tasolle. Kuitenkin olisi tärkeää, että näihin asioihin kiinnitetään huomiota ja mietitään voisiko esimerkiksi sääntöjä muokata entistä enemmän yhdessä lasten kanssa. Myös aikuisten tuki ystävyysuhteiden luomisessa voisi olla panostamisen arvoinen asia.

Lasten tietämys omista oikeuksistaan ja oikeusturvakeinoista tuotti myös muutamia ”jonkin verran” vastauksia. Tämän kriteerin kohdalla yleinen arvio on kuitenkin hyvä, koska yli puolet vastasi tämän toteutuvan kiitettävästi. Osa koki, että nämä asiat ovat pysyneet hieman etäisempänä, koska tilanteita, joissa näitä olisi tarvittu on erityisen vähän. Nähtiin myös, että näitä asioita ei aktiivisesti tuoda esille. Vastauksissa nousi esille myös suora kehittämis ehdotus, jossa lasten tasoisesti oikeuksien ja oikeusturvakeinoista kertominen sekä kertaaminen voisi tapahtua säännöllisesti esimerkiksi vuosittaisina ”infopöytäkäytöinä”. Yksikössä on ollut reilut pari vuotta käytössä Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma, joka käydään läpi lasten kanssa vuosittain. Siinä käydään läpi lapsen oikeuksiin liittyviä käytänteitä, ohjeita ja yhteystietoja, mm. sosiaaliasiavastaavan yhteystiedot. On mahdollista,

että kyseisen kehittämissuunnitelman antanut ei ole ollut ajan tasalla siitä millainen Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma on, koska sen läpikäyminen on juuri vuosittainen ”infopläjäys”.

Kolmantena tutkimuskysymyksenä vastausta haettiin siihen, millaisena näyttäytyy yhteistyö lapsen biologisen perheen ja muiden läheisten kanssa sijaishuollon aikana työntekijän kokemana. Tässä vastaukset jakautuivat aika tasan puoliksi ”kiitettävästi” ja puoliksi ”hyvin” arvioin. Yhteydenpito lasten perheisiin ja läheisiin tapahtuu asiakassuunnitelmassa sovitun mukaisesti. Sijaishuoltoyksiköstä ollaan viikoittain yhteydessä lasten perheisiin kuulumispuheluiden merkeissä. Yksiköstä soitetaan vanhemmille sovittuna päivänä. Lisäksi yhteyttä kerrottiin pidettävän muutenkin aina tarvittaessa. Myös tapaamisten järjestäminen ja mahdollistaminen ovat tärkeä osa yhteistyötä. Lapset tapaavat perheitään ja läheisiään sovitun mukaisesti ja lastenkodin rooli on toimia usein tapaamisten kyyditysten järjestäjänä. Vanhempien kuljettaessa lasta, maksetaan vanhemmille siitä matkakorvaus.

Vanhemmat ja lasten läheiset henkilöt nähtiin tärkeänä osana lapsen elämää sekä voimavarana. Lasta tuetaan ja kannustetaan yhteydenpidossa hänelle tärkeisiin ihmisiin ja työntekijät voivat tarvittaessa olla konkreettisenä tukena ja apuna näissä tilanteissa. Lapsen mielipidettä ja toiveita kuullaan kaikessa yhteydenpitoon liittyvässä ja ne otetaan huomioon toiminnan tasolla. Vanhempien roolia lapsensa asioiden parhaana asiantuntijana arvostetaan ja vanhempien kanssa tavoitteena on luottamuksellisen suhteen luominen, jotta lasta voidaan kasvattaa yhdessä. Tiainen (2021) tutkimuksessa sijoitettujen nuorten kokemus oli, että yhteistyö perheen kanssa oli melko vähäistä, joskin arkeen liittyvistä asioista kyllä soiteltiin. Tiainen on tutkimuksessaan myös todennut, että etenkin asiakkaiden ja heidän perheidensä ääni olisi tärkeä saada kuuluviin. Tiainen on myös nostanut esille sijaishuollon ohjaajien suuren merkityksen kokemusten luojana (Tiainen 2021, 103). Voisikin pohtia, että näyttäytyykö yhteistyö perheen ja muiden läheisten kanssa lapsille samalla tavalla kuin sijaishuoltoapaikan aikuisille ja ovatko lapset tietoisia siitä, miten ja millä tavoin yhteistyötä tehdään heidän läheisverkostonsa kanssa.

6.2 Tulosten eettisyys ja luotettavuus

Tässä tutkimuksessa huomioitiin myös eettiset lähtökohdat. Eettisesti kestävän tutkimuksen tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimusaiheen valinta oli jo itsessään osa eettistä periaatetta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 23–24.). Tutkimuksen tekemisessä kiinnitettiin huomiota työskentelyn huolellisuuteen ja tarkkuuteen. Tutkimukseen ei otettu mukaan asiakkaita. Eettisten käytäntöjen mukaan haavoittuvaisia henkilöitä, kuten alaikäisiä, voidaan ottaa mukaan tutkimukseen vain, jos tutkimusta ei voi tehdä oikeustoimikelpoisilla

henkilöillä. Myös siinä tapauksessa, jos tutkimus on välttämätön näiden henkilöryhmien terveyden edistämiseksi, alaikäisiä voidaan ottaa mukaan. Lastensuojelun sijaishuolto kohdistuu kuitenkin alaikäisiin henkilöihin, ja tästä johtuen työntekijöiden, jotka työskentelevät heidän parissaan on työssään huomioitava eettiset lähtökohdat päivittäin. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 213)

Eettiset kysymykset liittyvät laadullisen tutkimuksen kaikkiin vaiheisiin niin aiheenvalintaan, tutkimustulosten julkaisuun kuin aineistojen arkistointiin. Ihmiseen kohdistuvassa tutkimuksessa eettisyys on hyvin konkreettista ja se näkyy käytännössä tilanteissa, joissa tutkittavat kohdataan kuin myös siinä, kun kirjoitetaan heitä koskevia tutkimustuloksia. Nämä seikat otettiin huomioon kyselyn kysymyksiä valitessa ja tutkija pyrki hienovaraisuuteen kunnioittaen tutkittavien ihmisarvoa, yksityisyyttä, itsemääräämisoikeutta ja muita oikeuksia. (Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja, viitattu 10.11.2023)

Ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa lähtökohtana on tutkittavien henkilöiden luottamus tutkijaan ja tieteeseen. Kunnioitus ja luottamus tutkijan ja tutkittavien välillä on erittäin tärkeää. Tutkittaville ei saa aiheuttaa haittaa ja siksi on tärkeää, että tutkija perehtyy ennakkoon tutkimuksessa mukana olevaan yhteisöön, sen kulttuuriin ja historiaan. Tässä tutkimuksessa tutkijalla oli laaja käsitys tutkittavasta yhteisöstä, sen kulttuurista ja historiasta, koska tutkija on itse työskennellyt ja työskentelee edelleen tässä sijaishuollon yksikössä. (Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin ohje, viitattu 14.11.2023)

”Riski aiheuttaa tutkimuksessa tutkittaville tai heidän läheisilleen normaalin arkielämän rajat ylittävää henkistä haittaa voi syntyä esimerkiksi silloin, jos tutkimus liittyy tutkittavien tai heidän läheistensä traumaattisiin kokemuksiin. Tutkimustilanteisiin saa kuitenkin sisältyä samankaltaista henkistä räsitusta ja samankaltaisia tunteita kuin tavanomaisessa arkielämässä esiintyy.” (Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin ohje, viitattu 14.11.2023). Tutkimuksen ei arvioitu aiheuttavan haittaa tutkimukseen osallistuville, tutkittavien läheisille eikä tutkijalle itselleen, sillä kyselyn teemat liittyivät tutkittavien omiin kokemuksiin työstään sijaishuoltoyksikössä.

Tällä tutkimuksella tavoiteltiin sellaista tietoa, jota ei ole mahdollista saada aiempiin tutkimuksiin tai teorioihin perehtymällä. Tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin voitiin saada vastaus vain sellaisilta henkilöiltä, joilla on omakohtainen kokemus asiasta. Tällä tutkimuksella tavoitellun uuden tiedon merkitys suhteessa tutkimuksen mahdollisiin haittoihin ja riskeihin nähtiin mahdollisia haittoja ja riskejä merkittävämpänä. (Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin ohje, viitattu 14.11.2023)

Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisissä periaatteissa määritetään tutkimukseen osallistuvan henkilön oikeudet, joita tässä tutkimuksessa noudatettiin. Tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista ja siitä oli mahdollisuus kieltäytyä, ilman, että tutkittavalle syntyi tunnetta osallistumisen pakollisuudesta. Tutkimukseen osallistuville lähetettiin sähköpostitse saatekirje ja linkki avoimia kysymyksiä sisältävään sähköiseen Webropol-kyselyyn. Saatekirje sisälsi lyhyen kuvauksen tutkimukseen liittyvästä tietosuojasta sekä tutkimuksen tavoitteista. Kysely toteutettiin verkossa Webropol –kyselynä.

Työskentelen itse yksikönjohtajana tässä sijaishuollon yksikössä. Tutkimuksen tekoaikana olen ollut opintovapaalla. Tutkimuksen tulosten pohdinnassa on otettu huomioon se, että roolini vuoksi tuottamaani tietoa ei voida kuitenkaan pitää täysin objektiivisena. Sijaishuollon laatukriteeristöä ei myöskään ollut käyty läpi etukäteen henkilöstön kanssa, joka on saattanut näkyä vastauksissa, jos vastaajat ovat ymmärtäneet laatukriteerien sisällöt eri tavoin.

6.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Sijaishuollolle asetetut laatukriteerit näyttävät toteutuvan yksikössä pääosin kiitettävästi ja hyvällä tasolla. Tutkimuksen erinomaisesta vastausprosentista ja hyvästä avoimien vastausten laadusta voitaneen päätellä, että yksikön työntekijät ovat kiinnostuneita työstään ja sen kehittamisestä. Ottaen huomioon, että sijaishuollon laatukriteeristöä ei ollut aiemmin varsinaisesti yhteisesti käyty läpi henkilökunnan kanssa, voidaan kuitenkin huomata sen ohjanneen yksikön arkea hyvin. Asiat, joita laatukriteeristössä on, ovat olleet yksikön esihenkilöiden punaisina lankoina ja niihin on sitä kautta kiinnitetty huomiota asiakastyön johtamisessa.

Tutkimuksessa yksikön kehittämiskohteiksi nousivat lasten tukeminen lapsuuden ja nuoruuden yhteisöihin sijaishuoltoapaikan ulkopuolella sekä lasten tietämyksen lisääminen omista oikeuksistaan ja oikeusturvakeinoista. Lasten tukeminen sijaishuoltoapaikan ulkopuolisiin yhteisöihin vaatisi yksiköltä yhteistä tahtotilaa ottaa asia työn alle. Asiasta olisi hyvä keskustella yhdessä lapsen kanssa, jota asia koskee, ja ottaa myös lapsen perhe mukaan keskusteluun. Mikä olisi lapselle mieluista tekemistä sijaishuoltoapaikan ulkopuolella? Mikä auttaisi lasta rohkaistumaan kokeilemaan tätä asiaa? Kenen kanssa lapsi haluaisi tätä kokeilla ja kuka voisi auttaa häntä siinä? Tällä tavoin tuettaisiin myös osallisuutta sekä lapsen että perheen osalta. Lapsen tietämyksen lisääminen omista oikeuksistaan ja oikeusturvakeinoista vaatisi myös yhteistä pohdintaa työyhteisössä. Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma on tähän konkreettinen työväline ja sitä päivitetäänkin yhdessä lasten kanssa vuosittain. Onko jokainen henkilökunnan jäsen perehtynyt tähän suunnitelmaan riittävästi ja

säännöllisesti? Entä onko se riittävää vai pitäisikö tähän kehitellä uudenlainen toimintamalli, jossa tämä tärkeä asia olisi aktiivisemmin esillä? Näihin kehittämiskohteisiin vastaaminen jää yksikön harkintaan, miten ja millä tavoin niihin tartutaan.

Teemme hyvää työtä, vai teemmekö? Tähän kysymykseen voitaneen tämän tutkimuksen perusteella vastata, että työntekijöiden kokemana kyllä, yksikössä tehdään hyvää työtä. Kuten teoria osuudessa kirjoitin, vaikka samoissa olosuhteissa elää useampi ihminen, jokaisen kokemus voi silti olla hyvin erilainen riippuen hänen omasta taustastaan, historiastaan ja kokemuksistaan. Tämän voinee ajatella pätevän elämisen lisäksi myös työskentelyyn. Siitä huolimatta yllättävän yhteneväiset olivat tutkimuksen tulokset, hajontaa vastauksissa ei ollut paljoa. Tämä voisi selittyä sillä, että yksikön työntekijät ovat pääosin työskennelleet yksikössä jo vuosia, työyhteisö on yhtenäinen ja toimintatavat ovat varsin yhteneväiset. Ehkä siksi kokemuksetkin olivat niin yhteneväiset.

Tämä tutkimus antaa sijaishuollon laatukriteerien toteutumisesta yksikössä yhdenlaisen tuloksen. Jos haluttaisiin tietää miten sijaishuollon laatukriteerit kokonaisuudessaan toteutuvat, olisi syytä tutkia myös palvelun käyttäjien kokemuksia eli lasten ja perheiden kokemuksia. Siinä olisi hyvä aihe jatkotutkimukselle.

Lähteet

Araneva, M. (2016). Lapsen suojeleminen ja päätöksenteko. Talentum Pro.

Flink, N. & Aaltio, E. (2020). Hyvinvoinnin ja muutoksen mittarit systeemissä lastensuojelussa. Työpäpaperi 11/2020. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. haettu 5.11.2023 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-473-8>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). Tutki ja kirjoita. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy

Hughes, D. (2006). Tie traumasta tervehtymiseen. Rakkauden herättäminen syvästi vaurioituneissa lapsissa. Tampere. PT-Kustannus.

Juvakka, T. & Kylmälä, J. (2007). Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kananen, J. (2017). Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Suomen Yliopistopaino- Juvenes Print.

Kananoja, A. & Ruuskanen, K. (2019). Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi. Haettu 1.10.2023 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161379/Selvityshenkilön_edellytykset_lastensuojelun.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. (2013). Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki. Sanoma Pro oy

Laakso, R. (2013). Mistä koti huostaanotetulle lapselle? Kunnallissalan kehittämissäätien tutkimuksia 73. Verkkojulkaisu. Kunnallissalan kehittämissäätio, Helsinki.

Lamberg, M. (2018). Kohtaava dialogisuus ja osallistava lastensuojelutyö. Teoksessa Sudenlahti, J. & Uusitalo, I. (2018). Tulevaisuuden lastensuojelu. Suomen psykologinen Instituuttijhdistys ry.

Lastensuojelun keskusliitto (2016). Rajapinnoilla. Lapsen erityisten tarpeiden huomioiminen

sijaishuoltopaikan valinnassa. Lastensuojelun Keskusliitto, Helsinki. Haettu 13.11.2023 osoitteesta <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Rajapinnoilla1.pdf>

Lastensuojelulaki 2007/417. Haettu 14.12.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Metsämuuronen, J. (2009). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 4. Gummerus Kirjapaino.

Neuvonen, M. (2016). Lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuus -Tavoitteet ja niihin vastaaminen lastensuojelun sijaishuollossa ja jälkihuollossa. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden laitos.

Niskala, A., Kostamo-Pääkkö, K. & Ojaniemi, P. (2015) Kehittäjäasiakastoiminta- asioihin vaikuttamista kokemusten kautta. Teoksessa Väyrynen, S., Kostamo-Pääkkö, K. & Ojaniemi, P. Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä (2015). United Press Global.

Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus.

Rousu, S. (2018). Lastensuojelun lainsäädäntö. Teoksessa Pätäri, T. & Ylikännö, M. (toim.) Uusia toimintatapoja lastensuojeluun. Tietosanoma Oy.

Räty, T. (2023). Lastensuojelulaki: Käytäntö ja soveltaminen. Viides uudistettu painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Rönkkö, M. (2017). Lasten osallisuuden vahvistaminen sijaishuollossa – Lastensuojeluyksikkö Verson toiminnan kehittäminen. Opinnäytetyö (YAMK) Karelia Ammattikorkeakoulu.

Saastamoinen, K. (2018). Lapsi sijaishuollossa. Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet. Edita Publishing Oy.

Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (2015). Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Kustannus Oy Duodecim.

SOS-Lapsikylä. SOS-Kehittäjänuoret, lastensuojelun kokemusasiantuntijanuoret. Haettu 13.11.2023 osoitteesta <https://www.sos-lapsikyla.fi/sos-kehittajanuoret/>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2019). Lastensuojelun laatusuositus. Haettu 14.9.2023 osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161862>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2023). Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote. Julkaisuajankohta 9.10.2023 14.11. Haettu 11.10.2023 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/hallitus-esittaa-lastensuojelun-jalkihuollon-ikarajan-laskemista>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2023). Lastensuojelu. Haettu 26.9.2023 osoitteesta <https://stm.fi/lastensuojelu>

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023:27. Lastensuojelun kokonaisuudistuksen valmistelu. Visiointivaiheen raportti. (2023). Haettu 12.10.2023 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164950/STM_2023_r_27.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021). Lastensuojelun käsikirja. Lapsen osallisuus. Haettu 10.10.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019). Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Haettu 1.10.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun laatusuositus. Haettu 14.9.2023 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Tiainen, T. (2021). Lastensuojelulaitoksessa asuneiden kokemuksia lastensuojelun sijaishuollosta. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/500524/Tiainen_Tytti.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Tietoarkisto. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Haettu 10.11.2023 osoitteesta

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>

Toropainen, J. & Kurki, V. (2018). Kokemusasiantuntijatoimintamallin kehittäminen Siun Sotessa. Karelia Ammattikorkeakoulu.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2021). Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin ohje. Haettu 10.11.2023 osoitteesta https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/ihmistieteiden-eettisen-ennakoarvioinnin-ohje#3_1

Varsinais-Suomen hyvinvointialue. Haettu 9.10.2023 osoitteesta

<https://www.varha.fi/fi/palvelut/lastensuojelun-avohuolto>

Vilka, H. (2015). Tutki ja kehitä. PS-kustannus 2015.

Liite 1. Saatekirje

Tervehdys Sinulle xxx- yksikön työntekijä!

Suoritan parhaillaan loppuun opintojani Hämeen ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen YAMK-tutkinnon parissa. Opintoihini kuuluu opinnäytetyö, jonka tiimoilta nyt lähestyn Sinua.

Lastensuojelun laatusuositus päivitettiin vuonna 2019 ja samassa yhteydessä laadittiin myös sijaishuollon laatukriteerit. Laatukriteerit on jaettu viiteen eri osa-alueeseen, joista yksi osa käsittelee lasten arkea sijaishuoltoapaikassa. Tämä opinnäytetyö keskittyy tämän osa-alueen tutkimiseen.

Tutkin opinnäytetyössäni millaista on lastenkodissa asuvien lasten arkielämä työntekijöiden kokemana. Tutkimuksen tarkoitus on tuottaa tietoa tilaajalle heidän osaamisensa ja toimintansa kehittämiseksi. Toivon, että Sinä osallistuisit tähän tutkimukseen täyttämällä Webropol-kyselylomakkeen, johon löytyy suora linkki tämän viestin lopusta.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kyselylomakkeen alussa Sinulta pyydetään suostumus tutkimukseen. Jos et anna suostumusta, kysely ei avaudu sinulle lainkaan. Tutkimukseen osallistuvien anonymiteetti suojataan, joten Sinua ei voida tunnistaa missään tutkimuksen vaiheessa. Tutkimukseen liittyvä aineisto kerätään ainoastaan tätä tutkimusta varten, aineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja kerätty aineisto tullaan hävittämään HAMK:n ohjeistusta noudattaen. Tutkimustulokset esitellään tilaajan hallinnolle ja henkilöstölle sekä julkaistaan Theseuksessa (theseus.fi) tutkimuksen valmistuttua.

Kehittämisterveisin,

Eva-Stina Haalijoki

Liite 2. Kyselyn sisältö

Tässä kyselyssä sinulle esitetään 7 sijaishuollon laatukriteeriä liittyen lasten arkeen sijaishuoltoapaikassa. Tehtäväsi on arvioida näiden toteutumista yksikössäsi. Jokaisen kriteerin kohdalla arvioit kriteerin toteutumista sekä numeerisesti että avoimella vastauksella. Numeerisen arvioinnin (1 =heikosti, 2 = tyydyttävästi, 3= jonkin verran, 4= hyvin, 5 =kiitettävästi) teet sen mukaan, miten tämä sinun mielestäsi yksikössäsi toteutuu yleisellä tasolla ajateltuna. Tämän alapuolella on avoin kysymys, johon voit kirjoittaa tarkemmin oman näkemyksesi siitä, miten kyseinen laatukriteeri yksikkönne arjessa näyttäytyy konkreettisella tasolla.

1. Kriteeri 1

Sijaishuoltoapaikka on lapselle turvallinen kasvuympäristö. Lapsi kokee olonsa turvalliseksi sijaishuoltoapaikassa.

- a) Miten hyvin yksikössä toteutuu seuraava sijaishuollon laatukriteeri liittyen lapsen arkeen sijaishuoltoyksikössä. Arvioi asteikolla 1-5 (1 =heikosti, 2 = tyydyttävästi, 3= jonkin verran, 4= hyvin, 5 =kiitettävästi, en osaa sanoa)
- b) Miten työntekijän näkökulmasta yksikössä varmistutaan siitä, että sijaishuoltoapaikka on lapselle turvallinen kasvuympäristö ja jossa lapsi kokee olonsa turvalliseksi?

2. Kriteeri 2

Sijaishuoltoapaikassa lapsi saa tukea kasvuunsa ja kehitykseensä ja sijaishuoltoapaikassa on lasta arvostava ja kannustava ilmapiiri.

- a) Miten hyvin yksikössä toteutuu seuraava sijaishuollon laatukriteeri liittyen lapsen arkeen sijaishuoltoyksikössä. Arvioi asteikolla 1-5 (1 =heikosti, 2 = tyydyttävästi, 3= jonkin verran, 4= hyvin, 5 =kiitettävästi, en osaa sanoa)
- b) Miten työntekijän näkökulmasta lapsi saa tukea kasvuunsa ja kehitykseensä ja miten yksikössä näkyy lasta arvostava ja kannustava ilmapiiri?

3. Kriteeri 3

Lapsella on mahdollisuus osallistua omaa elämäänsä, sijaishuoltoapaikan arkea sekä omaa asiakkuuttaan koskevaan päätöksentekoon.

- a) Miten hyvin yksikössä toteutuu seuraava sijaishuollon laatukriteeri liittyen lapsen arkeen sijaishuoltoyksikössä. Arvioi asteikolla 1-5 (1 =heikosti, 2 = tyydyttävästi, 3= jonkin verran, 4= hyvin, 5 =kiitettävästi, en osaa sanoa)
- b) Miten työntekijän näkökulmasta näkyy lapsen mahdollisuus osallistua omaa elämäänsä, sijaishuoltoapaikan arkea sekä omaa asiakkuuttaan koskevaan päätöksentekoon?

4. Kriteeri 4

Lapsi kokee kuuluvansa lapsuuden ja nuoruuden yhteisöihin myös sijaishuoltoapaikan ulkopuolella.

a) Miten hyvin yksikössä toteutuu seuraava sijaishuollon laatukriteeri liittyen lapsen arkeen sijaishuoltoyksikössä. Arvioi asteikolla 1-5 (1 =heikosti, 2 = tyydyttävästi, 3= jonkin verran, 4= hyvin, 5 =kiitettävästi, en osaa sanoa)

b) Sijoituksesta huolimatta, lapsen tulee saada kokea edelleen kuuluvansa lapsuuden ja nuoruuden yhteisöihin (koulunkäynti, harrastukset ja kaverisuhteet). Miten nämä mielestäsi toteutuvat ja miten lasta tuetaan näissä?

5. Kriteeri 5

Lapsen yhteydenpitoa läheisiin ihmisiin tuetaan. Lapsi kokee, että hänen läheisiään arvostetaan ja kunnioitetaan.

a) Miten hyvin yksikössä toteutuu seuraava sijaishuollon laatukriteeri liittyen lapsen arkeen sijaishuoltoyksikössä. Arvioi asteikolla 1-5 (1 =heikosti, 2 = tyydyttävästi, 3= jonkin verran, 4= hyvin, 5 =kiitettävästi, en osaa sanoa)

b) Millä keinoin työntekijän näkökulmasta lasta tuetaan yhteydenpitoon perheeseen, sisaruksiin ja muihin lapselle tärkeisiin ihmisiin? Miten työntekijän näkökulmasta näkyy se, että lapsen läheisiä arvostetaan ja kunnioitetaan sijaishuoltoyksikössä?

6. Kriteeri 6

Lapsi tietää oikeuksistaan ja oikeusturvakeinoista ja sijaishuoltopaikassa kunnioitetaan lapsen itsemääräämisoikeutta.

a) Miten hyvin yksikössä toteutuu seuraava sijaishuollon laatukriteeri liittyen lapsen arkeen sijaishuoltoyksikössä. Arvioi asteikolla 1-5 (1 =heikosti, 2 = tyydyttävästi, 3= jonkin verran, 4= hyvin, 5 =kiitettävästi, en osaa sanoa)

b) Miten työntekijän näkökulmasta yksikössä huolehditaan, että lapsella on tieto hänen oikeuksistaan ja oikeusturvakeinoista ja miten yksikössä kunnioitetaan lapsen itsemääräämisoikeutta?

7. Kriteeri 7

Lapsi saa hänelle kuuluvan varhaiskasvatuksen, opetuksen, terveydenhuollon sekä muut perus- ja erityistasonpalvelut.

a) Miten hyvin yksikössä toteutuu seuraava sijaishuollon laatukriteeri liittyen lapsen arkeen sijaishuoltoyksikössä. Arvioi asteikolla 1-5 (1 =heikosti, 2 = tyydyttävästi, 3= jonkin verran, 4= hyvin, 5 =kiitettävästi, en osaa sanoa)

b) Miten työntekijän näkökulmasta lapselle järjestetään hänelle kuuluvat varhaiskasvatuksen, opetuksen, terveydenhuollon sekä muut perus- ja erityistason palvelut?